Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1972 чыл. АВГУСТ 31 ЧЕТВЕРГ № 205 (8023).

ергээ 2 коп.

КҮРҮНЕ ШЫГЖАМЫРЫНГА

Дүүн беш шакка чедир республиканың колхозтары болгаш совхозтары күрүнеге 4681 тонна тарааны дужааган.

Тываның тараажылары! Тоску беш чылдың ийиги чылының чаагай дүжүдүн чидириг чокка ажаап алыылыңар!

Красноярск крайның партия-ажыл-агый активиниң чөвүлел хуралы

Август 29-та Красноярск крайның партия-ажыл-агый активиниң чөвүлел хуралы болган. Оон киржикчилери 1972 чылдың улус ажыл-агый планын чедиишкинниг күүседир талазы-биле крайның партия организациязының сорулгаларын чугаалажып көрген. Дүжүт ажаап алыышкынын, тарааны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын белгеэринин айтырыгларынче улуг кичээнгейни салган.

Активтиң чөвүлел хуралынга СЭКП Төп Комитединиң Чингине секретары эш Л. И. Брежневтиң чугаазын чыылганнар, чылыы-биле уткаан.

Партия крайкомунун бирги секретары эш В. И. Долгих илеткел кылган. Партия хооркомнарының болгаш райкомнарының секретарьлары, крайның үлетпүр бүдүрүлгелериниң болгаш совхозтарының удуртукчулары санал берген.

(СЭТА).

КРАСНОЯРСКИНИҢ ЧЕРИНГЕ УЖУРАЖЫЫШКЫННАР

СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш Л. И. Брежнев Красноярск крайга үш хонук чоруп турганының үезинде крайның амыдыралы-биле таныжып, чамдык үлетпүр бүдүрүлгелеринге барып, ажылчы чоннар-биле ужурашкан.

Красноярск ГЭС-тин тудуу-биле холбаштыр Енисейниң эриинге тыптып келген хоорай—Дивногорскиге эш Л. И. Брежнев чораан.

Красноярскиниң машина тудуушкун заводунун коллективи эш Л. И. Брежневти өөрүшкү-биле уткаан.

Красноярскиниң комбайннар заводунга баргаш, СЭКП ТК-ның Чингине секретары тараа ажаап алырының «Сибиряк» дээр чаа комбайнының техниктиг характеристиказын, оон технологиязын сонуургап көрген болгаш заводтуң цехтеринге чораан.

Эш Л. И. Брежнев «Св. Николай» деп пароход-музейге чораан, В. И. Ленин революсчу демисел талазы-биле бодунун өөрү-биле кады 1897 чылда ол пароходка олуруп алгаш, Шушенское суурже шөлүлгеже чорупкан турган.

Августун 30-де партия крайкомунун бюро кежигүннери болгаш ажылчы чоннар депутаттарының край Совединиң күүскомунун кежигүннери-биле ажыл-агый тургузуушкунунун, үлетпүрүнүн, транспорттун болгаш харылзааның ажылын эки-жидиринин, көдээ ажыл-агыйны улам ынай көдүрериниң болгаш крайның бүдүрүкчү күштерин хөгжүдериниң перспективаларының айтырыгларының талазы-биле эш Л. И. Брежневтиң беседаазы болган.

* * *

Ол-ла хүн эш Л. И. Брежнев Красноярскиден Новосибирскиде барган. Аэродромга эш Л. И. Брежневти СЭКП-ниң Новосибирск обкомунун бирги секретары эш Ф. С. Горячев, облкүүском даргазы эш А. И. Зверев болгаш албаниың өскедаа кижилери уткаан.

Эш Л. И. Брежнев хоорайның төп шөлүнге барып, В. И. Ленинниң тураскаалынга чечектер салган.

(СЭТА).

КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ АЖЫЛДАРЫНЫҢ ХҮН ДЕМДЕГЛЕЛИ

Республиканың колхозтарында болгаш совхозтарында 34 муң гектар черниң тараазы кестинген. Ол дээрге бүгү тарылга шөлүнүң 14,9 хуузудур. 9129 гектар черниң тараазы бастыртынган, азы ол болза, кестинген тараанның 31,4 хуузу болуп турар.

Бо чугула кампаниянын бирги одуруунда Каа-Хем биле Таңды районнарның ажыл-агыйлары чоруп турар. Олар дес-дараалаштыр тарылга шөлүнүң 20,7 болгаш 19,9 хуулун кестирип апкан.

Тараа бастырар болгаш ону күрүнеге садар талазы-биле Таңдының ажыл-агыйлары мурнай берген. Оон колхозтары болгаш совхозтары 2 муң чартык тонна тараанны күрүнеге саткан. «Коммунизмниң херели» колхоз кайы-даа ажыл-агыйларны мурнап чоруп, 1000 тонна ажыг тараанны күрүне шыгжамырынга киирип, планныг онаалдазының чартын ажырышкан.

Сөөлгү хүннерде күрүнеге тараа садарының темпизин шапкынчыдып турар ажыл-агыйларга Каа-Хем районунуң «Ленинчи орук» колхозу, «Буруңгаар», «Элегес» совхозтар немежи бергени өөрүнчүг.

Мурнакчы колхозтарның болгаш совхозтарының механизаторларының аразында соруктуг ажылдап турар механизаторлар хөй. Ындыгларга Каа-Хем районунуң «Ленинчи орук» колхозта И. Д. Коротков, В. В. Непомнящих, «Межегей» совхозта Г. А. Стародубцев, Каа-Хем районунуң «Коммунизмче орук» колхозунда Михаил, Петр, Григорий Ситниковтар ышкаш эрес-кежээ комбайнерлерин хамаарыштырып болур.

Тарааны тавычалай кестириниче киришкен ажыл-агыйларга Бии-Хемниң, Улуг-Хемниң, Барыын-Хемчиктиң, Чоон-Хемчиктиң, Тес-Хемниң колхозтарын болгаш совхозтарын адап болур. Көдээ ажыл-агыйның дуржулга станциязы келир чылгы дүжүт дугайында амдыгаштан сагыш салып турары мактанчыг. Күрүнеге тараа садары-биле чергелештир, ында 600 тонна тарааны, оон иштинде 500 тонна кызыл-тас үрезинин уруп алган.

Ол бүгү чедиишкиннер-биле кады ажаап алышкында шаг-үениң далаштырын келгенин чугулага албайн, дүжүт дээш демиселче киреп саададын турар чоруктар барын айтыр хөрөк. Сөөлгү арткен чаашкынныг хүннер кестинген тавычаларны чыып бастырарын алаан саадаткан болбайн аан. Ынчалза-даа бастырган тараанны күрүне шыгжамырынга киирериин саададын турар чоруктарны оон-биле тайылбырлап болбас ужурлуг. Август 30-га чедир республикада шупту 4681 тонна тараа саттынган. Ол хиреде колхозтарның болгаш совхозтарның шаңнарында чедир арыглаттынмаан 5 муң тоннадан эвээш эвес тараа чыдып турар. Чүгле «Тиилелге» совхозтуң шаңында 1300 тонна тараа чыдып турарын айтырга четчир. Ындыг байдалдың тургустунун келген кол чылдагааны тараа арыглаар механизмнериниң болгаш тараа чүдүрер машиналарның үрелип, аваа туруп турарының уракуудан болуп турар. «Буруңгаар» совхозтуң удуртукчулары болгаш түскай эртемнигери тараа арыглаар пунктуну ой-шаанда тудуп алыр аргалыг тургаш, ону эптеп дериирин мынчага чедир саадаткан.

Чоон-Хемчик, Улуг-Хем, Бии-Хем районнарның ажыл-агыйларында ажаап алышкын дыка саадап турар. Дүжүт ажаап алышкынының темпизин шапкынчыдар талазы-биле шыңгыы хемчеглерин ап чорудары ол партия райкомнарының, райкүүскомнарының, көдээ ажыл-агый эргеледдериниң болгаш ажыл-агыйларның удуртукчуларының соңгаарлаттынмас сорулгазы болу берген. Ылангыя бо талазы-биле «Найырал», СЭКП-ниң XXII съездиин аттыг совхозтарның, Улуг-Хем районда «Х Улуг хурал», Бии-Хемде «Кызыл тараачын» колхозтарның удуртукчулары чылыш чок чоруун көргүзүп турар.

Бо чылын мал чеми культураларының дүжүткүү республикада багай эвес, чайгаар үнгеп сиген эки болуп тураада чамдык районнарда оон белеткелиниң темпизи ам-даа ооскак болуп артпышаан. Мал чемниң белеткели амга чедир 56,5 хуу-за күүсеттинген болуп турары четпес. Чүгле Кызыл хоорай Совединиң ажыл-агыйлары мал чемниң белеткелиниң планын 118,4 хуу күүседип алган, а Каа-Хемниң колхозтары — 101,4 хуу чедирген боордан башка, Барыын-Хемчик, Улуг-Хем, Таңды болгаш Өвүр районнарның ажыл-агыйлары дыка хожудан турар.

Бо бүгү фактылар күскүйин чугула кампанияны чедиишкиннг чорудары дээш харысалганы чамдык удуртукчулар кошкадын турарын херечилеп турар. Амгы үеде минута бүрүзү үнелиг дээрзин утпаза чогуур.

ЮБИЛЕЙГЕ ТӨЛЕПТИГ УЖУРАЖЫР ДЭЭШ

Дүжүт ажаап алыышкыны — шалыпчы фронт

РАЙОН БҮРҮН КИРИПКЕН

Республиканың тараалаң районнарының бирээзи — Каа-Хемниң ажыл-агыйлары ажаап алыышкынның темпизин хүн бүрү шапкынчыдып турар. Август 28-ке чедир 8068 га черниң тараазын тавычалай кестирип, 2265 га черниң тараазын бастырган, азы 39185 центнер дүжүт ажаап алдынган.

Күрүне шыгжамырынга чаа дүжүттүң тараазын дужаары чедиишкиннг үргүлчүлеп турар. Ол хүнге чедир районда дужааттынган 673 тонна тараанның 332 тонназы «Ленинчи орук» колхозтан кирген. Күрүнеге тараа дужаап эгелээн ажыл-агыйларга «Октябрь 14 чылы», «Октябрь 30 чылы» колхозтар немешкен. «Коммунизмче орук» колхоз 400 тонна кызыл-тасты август 29-та күрүне шыгжамырынче чоруткан.

Тараа ажаап алыышкынынче Каа-Хем районунуң колхозтары, совхозтары бо хүнперде бүрүнү-биле кирген. Бастырганы амдыызында эвээш-даа болза, тавычалай кестиреоин шуудады берген ажыл-агыйларга «Буруңгаар», «Кызыл тук» совхозтар, «Коммунизмче орук», «Октябрь 14 чылы» колхозтар хамааржыр.

ТАВЫЧАЛАЙ КЕСТИРИП ТУРАР

Чоокку хүннерге чедир «УТКА 25 чылы» совхозтуң ажыл-ишчилери түгүл мал чеминиң белеткелин чорудуп келген. Совхоз силос салыышкынын эвээн шапкынчыдып турар. 4782 тонна погаан массаны салып алыр планныг онаалдазын ажыл-агый бо хүнперге чедир 45 хуу чедирип, 2150 тонна кукурузаны кестирип ажаап алган. Силос салыышкыны совхозтуң Иштии-Хем салбырында чедиишкиннг үргүлчүлеп турар.

Арыскан салбырда кызыл-тасты тавычалай кестирип эгелээн. Салбырның механизаторлары бо хүнперге чедир ында 286 гектар черниң кызыл-тазын тавычалай кестирген. Тарааны ангылап ажаап алыры өске салбырларга база эгелээр деп турар.

Бистин корр.

МАЛГА ЧЕТЧИР ЧЕМ ДЭЭШ

Доостур чыгаан

Каа-Хем районунуң ажыл-агыйлары август 29-ка чедир 63768 тонна силосту салып, ол талазы-биле планныг онаалдазын 124,1 хуу күүседипкен. «Коммунизмче орук» колхоз планын 190 хуу, «Тиилелге»—170 хуу ажыргаан, силос салырынга тиилекчи болуп шылгараан. 4165 тонна силос салыр онаалдазын 7000 тонна чедирген «Кызыл тук» совхоз ол ажыл-агыйлардан дудак чок чоруп турар. Чулуктуг чемнериниң курлавырын тургузар талазы-биле «Октябрь 30 чылы» колхоз (62,5 хуу), «Бүрен» совхоз (87,7 хуу) өске ажыл-агыйлардан хожудан турар.

Сөөлгү он хонукта сиген белеткеди районда эвээн дүрген темпилиг чоруп келген. Август 29-ка чедир Каа-Хемде иштии-биле белеткеп алаа чогуур сигеннин 83,4 хуузун сараттаан иинкпе, азы 14959 тоннадан 12484 тонна сигенни белеткээн.

В. ГАЙДУК.

ПЛАНЫН КҮҮСЕДИПКЕН

Ниитиниң малынга 80 тонна сигенни белеткээр планныг онаалданы «Октябрь 30 чылы» колхозтун № 1 сүт-бараан фермазының коллективинге берген.

Ферманың саавчылары, кадарчылары бердинген даалганы күүседир дээш хостуг уелерин чөптүг ажыглап турган, сиген белеткелинге ажылдаан түцвелинде 95 тонна сигенни сараттаан алган. Мал чемниң белеткелинге тракторист Монгуш Калчаноол, хол-биле сиген кезин, сараттан турган Куулар Бичеоол, Ховалыг Долзат, Куулар Кок олар эки ажылдап турганнар.

Амгы үеде ферманың ажыл-ишчилери кыштаглаашынына белеткел ажылдарынче кирген.

О. САПЫН.

Чоон-Хемчик район.

«Шын» солунчун **Күш-ажылчы алдар тугун** бөгүн **«МЕЖЕГЕЙ» совхозтун** ажаап алыышкында мурнакчыларынга тураскаадын көлүрген.

Георгий Артемович СТАРОДУБЦЕВ — № 5 бригаданың комбайнери, сөөлгү беш хонукта 105 гектар черниң тараазын тавычалай кестирер онаалдазын 220 гектар кыдыр күүсеткеш, тиилекчи болган. Мурнакчы механизатор ажаап алыышкынче киргенден бээр 14 хонук иштинде 294 гектар черниң тараазын кестирер планныг онаалдазын 475 гектар чедирип, 162 хуу күүсеткен.

Николай Сергеевич АСТАФЬЕВ — база-ла ол бригаданың комбайнери, беш хонукта 67,5 гектар черниң тараазын бастырар планныг онаалдазын 81 гектарга азы 120 хуу күүсеткен. Мооц мурнунда ол бистин солуннун Хүндүлел самбыралынга кирер эргени база чедип алган.

Дүжүт дээш демиселдин шалыпчыларынга деннежиңер!

Комиссияда

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Чурттарга-коммунал ажыл-агый болгаш чаагайжыдылга талазы-биле комиссиязының хуралы август 29-та Москвага болган. 1971 чылда болгаш бо чылдың бирги чартында суг-дамчыдылга-канализация дериишкиннериниң база газ хандырылга системаларының тудуунун планының күүселдезиниң дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Комиссия ол дериишкиннериниң болгаш системаларның тудуун эжидиринче, а ол ышкаш 1972 чылда РСФСР-ниң улус ажыл-агый планында көрдүнген күүлерин ажыглалга өй-шаанда киреринче утландырган сүмелерни берген доктаалды хүлээп алган.

(СЭТА).

ЧАГЫДЫЛГАНЫ— ӨГ-БҮЛЕ БҮРҮЗҮНГЕ

Ам даарта база бир политиктиг чугула кампания —1973 чылдың солуннар болгаш журналдарынга чагыдылгазы эгелээр. Мынчангаш партия, комсомол организацияларының, Союзпечать агентилелиниң харылзаа салбырларының ажылдакчыларының, оларның идепкейлиг дузалакчылары нарлалганың хой-ниити тарадыкчыларының шалыкшын, тодаргай ажыл-ижи бо чугула кампанияга улуг рольду ойнаар.

Чаа чылдың парлалга чагыдылгазының чедиишкиннг болурунун база бир магадылалы оон чагыдар хуусаазын шыңгыы барымдаалаары болур. Чоннуң солун, сеткүүл чагыдылгазын бүгү чуртка сентябрь 1-де хүлээп ап эгелээр, мынчангаш чагыдылгаларның ээлери январь 1-де ылап-ла алган турарын дээш шудургу ажылдаар апаар. Солуннарны болгаш журналдарны чагыдын алырының сөөлгү хуусаазы ноябрь айның 25-те доостур. Ындыг болганда 1973 чылдың парлалга чагыдылгазынга өг-бүле бүрүзүн киириштирип, күзээни солун, сеткүүлүн кижи бүрүзү шилип, чагыдып алырынга үе четчир.

Черле мынчаш парлалга чагыдылгазының кампаниязын организастыг, бедик деңнелге эрттирер улуг сорулга чер-черде партия, комсомол организацияларының мурнунда салдының турар. Ол организацияларның талазындан парлалганың хой-ниити тарадыкчыларынга боттуг дузаны канчаар чедиргениниң, оларның ажылын канчаар удуртканындан, Союзпечатьтың ажылдакчылары-биле харылзааның бы-жыындан бо чугула херек чедиишкиннг шиитпирлеттинер апаар.

Ам номчуп турарывыс солуннар, журналдарның чагыдылгазы эрткен чылын бистиң республикага организастыг эрткен. Оон түшелинде Кызыл хоорайның Союзпечать агентилели (начальниги М. Николаева) муң номчукчуга онааштыр 1155 экземпляр солуннар, журналдарны чагыттырган бирги черни. Каа-Хем районунуң Союзпечать агенствозу (начальниги П. Могильников) 857 экземпляры чагыттырган — ийги, Бии-Хем районунуң (начальниги В. Золотухина) 834 экземплярны чагыттырган — үшү черни эелеп, эң идепкейлиг чоруун көргүскеннер.

Моңгун-Тайга, Өвүр, Тожу районнар парлалга чагыдылгазының талазы-биле чүгле эрткен эвес, харын-даа оон мурнунда чылдарда база эки түңнелдиг болун келген. Ылаңгыя моңгун-тайгажылар эрткен чылын муң номчукчуга онааштыр 785 экземпляр солуннар, журналдарны чагыдып, республикага дөрткү черни алган. Ол районнуң Союзпечать, харылзаа ажылдакчылары болгаш парлалганың хой-ниити тарадыкчылары 1973 чылда муң номчукчуга онааштыр 800 экземпляр чагыдылгалыг болур сорулганы салганнар. Үстүнде адаанывыс черлерде СЭКП райкомнары болгаш Кызыл хооркому парлалга чагыдылгазын онза чугулалап, боттуг ажылды чоруткан-ындан көскү чедиишкиннг болганын демдеглээр херек.

СЭКП Кызыл хооркому болгаш хоорайның Союзпечать агентилели келир чылдың парлалга чагыдылгазынга белеткел ажылдарын мурнуку үелерде ышкаш бо чылын база-ла эрте эгелээн. Үлетпүр бүдүрүлге, албан организация черлеринде парлалганың хой-ниити тарадыкчыларын партия, комсомол организацияларын дамчыштыр четчелеп турган. Парлалганың хой-ниити тарадыкчыларын каталог, абонемент, көргүзүг материалдары-биле чогуур үеинде хандырган. Хоорайда парлалганың хой-ниити тарадыкчылары 400 ажыг кижи, оларның хой нуурузу хамаарышкан черлеринде «Парлалга чагыдылгазының булуңун» дерип турган. Партияның хоорай комитеди августун сөөлгү декадазының баштайгы хүннеринде хоорайда парлалганың хой-ниити тарадыкчыларының хуралын чыылдыргаш, оларга чогуур сүмени база берген.

Парлалга чагыдылгазының чугула кампаниязына белеткел ажылын баш бурунгаар чорудар, харылзаа, Союзпечать ажылдакчыларының, парлалганың хой-ниити тарадыкчылары-биле каттышкан хуралын чер-черге баш бурунгаар эрттирип, оларга сүмени бээр турбуже, чамдык районнарга таныдылгалыг ындыг хуралдарны августун сөөлгү хүннеринде озалдап чоруткаңы чедимче чок болган. Бо талазы-биле СЭКП райкомнары, оон пропаганда болгаш агитация кылдистери парлалга чагыдылгазы ышкаш чугула политиктиг ажыл-хереглер канчаар чоруп турарын шыңгыы контрольга алыр ужурлуг.

Эрткен чылын парлалга чагыдылгазының үеинде Бай-Тайга, Чоон-Хемчик, Улуг-Хем районнарының Союзпечать агентилелериниң четпес ажылдаанындан чагыдылга эң куду деңнелдиг болган. Ылаңгыя Улуг-Хем, Чоон-Хемчик ышкаш хой чуттакчылыг районнарга байдал ындыг турбас ужурлуг. Парлалга чагыдылгазының талазы-биле эрткен чылдарның частырыгларын катаптавайн, күзээни солун, сеткүүлүн номчукчулар чогуур үеинде чагыдын алган турзун дээш үстүнде ады кирген районнарда Союзпечать начальниктери эштер Х. Шойгу, Д. Кара-оол, Г. Горбатова оларның чаа ёзу-биле ажылдаарын үе негеп турар.

Солуннарга болгаш журналдарга чагыдылганы массалыг эрттирери — политиктиг чугула херек болур. Оон ужурундан Союзпечать ажылдакчылары бо талазы-биле ажылын партия организациялары-биле сырый харылзаалыг чорудуп, бодунун ажылын хой-ниитинин активинге даанмышаан, дээштиг чорудары чугула.

Марксчы-леенинчи мурнакчы идеологияны, партияның дайынчы сөзүн масса чоннга чедирип турар, кижилернин пынчы өнүү солуннарны болгаш журналдарны өг-бүле бүрүзү чагыткан турарын чедип алыылыңар!

ТУРА-СОРУКТУГ КИЖИЛЕР

Репортаж

— Силер дем чаа-ла сиген шөлүнче баар бис дидинер, кады хаптар бис бе? — деп, «Сут-Хөл» совхозтуң директору Александр Допаевич Шаалы айтырды.

— Чоруптаалыңар харын. Чорук аайлашкан-дыр.

Чаагай үнген тараа погаан далай дег чалгаан шөлдернин ортузу-биле онгул-чиңгил оруктап оожум чоруп олур бис. Кижи бажы-биле деннежип турар кылдыр чаагай үнген, погаан кызыл-тасче айытпышаан, Александр Допаевич чугаалай-дыр:

— Чазын үрезин арта бээрге, мал чеминге хереглээр зелёнка алыры-биле бо шөлге чаштырып кааи тараа-дыр ийин: Көрүңер даан, үнгениниң чаагайын. Моны база силостаар бис.

Ол аразында биске уткуштур терге сөөрткен «Беларусь» бо келди. Оон-биле каржып эрте бээривиске, кукуруза шөлү бо чыдыр. Дөө ол дөрт силос комбайны кукурузалыг делгем шөлдү кыдыындан эгелеп долганып алган, теве моюннары дег кедегер хоорзаларындан хөөндектээн погаан масса кожаланчып алган трактор тергезинче суггулаштыр төктүп, шөлдүн ыржымын күчүлүг моторларының дааш шимээни-биле үреевишаан, сонстап чоруп турлар.

— Бо бригада ажылды бичии-даа үүктелдирбейн турар — деп, директор биске тайылбырлады. — Сиген белеткээр планын күүседипкеш, ам силосче киргени бо.

Киров салбырының мал чеми белеткеп турар механизастаттынган бригадазының бригадири Монгуш Мактаар-оол ажыл-херээнин дугайын мынчаар чугаалады:

— Бригада 700 тонна сиген белеткээр турган чүве. Ам ону дооскан. Кукуруза силостап эгелээш үш хондувус. Агрегаттар үрелбейн, үүктелиишкин чок ажылдап тур. Силос массазын сөөртүү-даа саадавас-тыр.

— Комбайннарның бо тырыкылап турар шөлү чеже гектарыл? — деп айтырдывыс.

— 40 гектар. База бир ол хирени дүүн, бурунгу хүн ажаадывыс.

— Болар-даа ажылдап турда, арыг-тас ёрлер боор! — деп, директор мактай-дыр. — Дургедепер-ле, оолдар! Ынчалза-даа ажылдың шынарынын дугайын уттуп болбас эвеспе. Бо иштерге мурнакчы комбайнерлериниң дугайын чугаалап бердаан. Ол дугайын сонуургап келген улус-тур.

Долганытының бир ужунга силос комбайны сөөрткен сарыг «ДТ-75» коскенин үнүп келирге, бригадир Монгуш Мактаар-оол холун көдүргеш, черже карбаш кылырга, трактөр доктаап турупту.

— Бо бистиң мурнакчы комбайнеривис Ондар Санчай-оол-дур, таныжыңар.

Идик-хеви доозунга боражы берген аныяк ёр кабинадан дүшкеш, бистиң-биле мендилешти.

— Кукуруза чаагай болгаш, чүдүрер машиналарны ажаанзырадып тур бис — деп, Ондар Санчай-оол чугаалады.

— Сөөртүр машинаны амдаа немээр бис — деп, директор харыылады. — Силерни аваа тургуспас бис.

— Ол эки харын — дааш, комбайнер хөглүг хүлүмзүрду.

— Хүнде кестирер нормаңар чежел?

— Алды гектарны кестирер ужурлуг.

— А күүседип турарынар чежел?

— Харын бүдүн чартык норманы ап-ла тур боор бис...

— Ол чүү дээрин ол! Ийи норма чедирип турар-дыр сиңер.

Бригадир ынча дээрге, комбайнер эринга өөрүшкү чайнавышаан, мынча деп кагды:

— Норманы ажырып-ла турар болзувусса, эки-дир харын. Мен норма четпээн ирги бе дааш, сагыш аарып турар кижи болбазык мен бе.

База бир комбайн соонда турлар.

— Бо бригада ажылды бичии-даа үүктелдирбейн турар — деп, директор биске тайылбырлады. — Сиген белеткээр планын күүседипкеш, ам силосче киргени бо.

Киров салбырының мал чеми белеткеп турар механизастаттынган бригадазының бригадири Монгуш Мактаар-оол ажыл-херээнин дугайын мынчаар чугаалады:

— Бригада 700 тонна сиген белеткээр турган чүве. Ам ону дооскан. Кукуруза силостап эгелээш үш хондувус. Агрегаттар үрелбейн, үүктелиишкин чок ажылдап тур. Силос массазын сөөртүү-даа саадавас-тыр.

— Комбайннарның бо тырыкылап турар шөлү чеже гектарыл? — деп айтырдывыс.

— 40 гектар. База бир ол хирени дүүн, бурунгу хүн ажаадывыс.

— Болар-даа ажылдап турда, арыг-тас ёрлер боор! — деп, директор мактай-дыр. — Дургедепер-ле, оолдар! Ынчалза-даа ажылдың шынарынын дугайын уттуп болбас эвеспе. Бо иштерге мурнакчы комбайнерлериниң дугайын чугаалап бердаан. Ол дугайын сонуургап келген улус-тур.

Долганытының бир ужунга силос комбайны сөөрткен сарыг «ДТ-75» коскенин үнүп келирге, бригадир Монгуш Мактаар-оол холун көдүргеш, черже карбаш кылырга, трактөр доктаап турупту.

— Бо бистиң мурнакчы комбайнеривис Ондар Санчай-оол-дур, таныжыңар.

Идик-хеви доозунга боражы берген аныяк ёр кабинадан дүшкеш, бистиң-биле мендилешти.

— Кукуруза чаагай болгаш, чүдүрер машиналарны ажаанзырадып тур бис — деп, Ондар Санчай-оол чугаалады.

— Сөөртүр машинаны амдаа немээр бис — деп, директор харыылады. — Силерни аваа тургуспас бис.

— Ол эки харын — дааш, комбайнер хөглүг хүлүмзүрду.

— Хүнде кестирер нормаңар чежел?

— Алды гектарны кестирер ужурлуг.

— А күүседип турарынар чежел?

— Харын бүдүн чартык норманы ап-ла тур боор бис...

— Ол чүү дээрин ол! Ийи норма чедирип турар-дыр сиңер.

Бригадир ынча дээрге, комбайнер эринга өөрүшкү чайнавышаан, мынча деп кагды:

— Норманы ажырып-ла турар болзувусса, эки-дир харын. Мен норма четпээн ирги бе дааш, сагыш аарып турар кижи болбазык мен бе.

База бир комбайн соонда сүрүштүр келгеш, турупту. Ону башкарган кижи — база-ла мурнакчы комбайнер Сат Кара-оол. Оон көргүзүү—эжинин-биле дөмей. Аразында чарыштыг ёрлер ачыр-дачыр чоруп турарлар.

Кыска беседа соонда, комбайнерлер чаагай кукурузаны кестирип чоруптулар. Тергелиг тракторлар олардан чыда калбайн, хап-ла турар. Механизаторларның тура-соруктуу илдең болду.

Оон чоруткаш, силосту салып турар оңгарга бардывыс.

— Моон мурнунда силосту аваа-ла оңгар черге салып турган. А бо чылын силос оңгарын бетоннан тургаш кылын белеткээн, ынчангаш силос үрелбес, шынары эки болур — деп, Александр Допаевич биске тайылбырлады.

— Бо оңгарга чеже тонна силос кирерил?

— 2500 тонна кирер ужурлуг.

Оңгар барык-ла долган. Оңгарда погаан чемни «С-100» биле «ДТ-75» тырый бастырган, айыырлар туткулаан алаан каш кижилер эккеп төккен силосту тарады эшкилээн тур. Ажыл бичии-даа үүктелиишкин чок.

К. АРАКЧАА.

«Шынның» туский корр.

ЧУРУКТА: оңгарда силосту салып турары.

С. ФЕОНТИСТОВТУҢ фотозу.

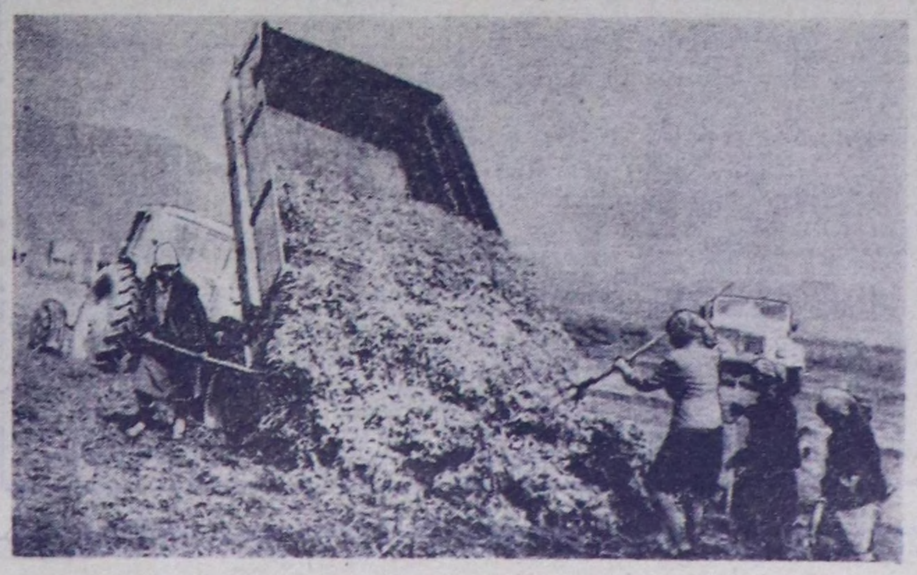

Бедик шаңнал

Республиканың капитал тудуунга хөй чылларда үре-түңнелдиг ажылы дээш база төрүттүнген хүнүнден бээр 50 харлааны-биле холбаштыр Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Капитал тудуг эргелелиниң начальниги Николай Иванович ИВАНОВ Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаткан.

Партия өөредилгезиниң системазынга чаа өөредилге чылынга уткуштур

ПРОПАГАНДАНЫҢ БЕДИК ДЭЭШТИИ ДЭЭШ

К. С. ШОЙГУ, СЭКП обкомунуң секретары

Партия өөредилгезиниң болгаш комсомолдуң политиктиг чырылыышкын системазынга чаа өөредилге чылы удавас эгелээр. Октябрь 1-ге чедир арткан үеним дургузунда партия комитеттери политшколаларны, белгүмнерни болгаш семинарларны четчелээр талазы-биле немелде ажылдарны чорудуп, пропагандистерни томуйлап бадылавышаан, бүгү партия организацияларынга чаа өөредилге чылынга белеткел ажылдарын бүгү талазы-биле калбартып чорудар ужурлуг. Ол ажылдың үезинде марксизм-ленинизмни, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң материалдарын болгаш шиитпирлерин пропагандалаарында чыгыынган чаа чүүлдерни кичээнгейлии-биле өөренип көөр херек. Партия организациялары политиктиг өөредилгениң четчелээшкининиң үезинде коммунистерниң болгаш кежигүн эвес акивтиг өөредилгезин организастаар талазы-биле чедип алган эки чүүлдерни нептеретпишаан, эрткен өөредилге чылында тургулаан чамдык четпестерни катаптавазын өөренип көөр ужурлуг.

1971—1972 өөредилге чылында партия өөредилгезиниң болгаш комсомолдуң политчырыдыышкынының бүгү звеноларынга СЭКП-ниң XXIV съездизиниң материалдарында болгаш шиитпирлеринде ажылдап кылдынган коммунизм тургузуушкунуңуң практиказының болгаш теориязының кол-кол айтырыгларын ханызы-биле өөрениринче кичээнгейни угландырган турган. Ол чорук съездиниң салган сорулгаларын болгаш марксизм-ленинизмниң өөредиин ханызы-биле шиңгээдип алырынга база кичээлдериниң идей-теоретиктиг деңнелин бедидеринге идигни берген. Социалистиг ниитилелдин хөгжүлдезиниң экономиктиг болгаш социал-политиктиг айтырыгларын чаа кижини хевирлеп кижизидерин, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң, будурулгени эргелеп-башкарарының өөредилге чылында тургулаан чамдык четпестерни катаптавазын өөренип көөр ужурлуг.

1971—1972 өөредилге чылында партия өөредилгезиниң болгаш комсомолдуң политчырыдыышкынының бүгү звеноларынга СЭКП-ниң XXIV съездизиниң материалдарында болгаш шиитпирлеринде ажылдап кылдынган коммунизм тургузуушкунуңуң практиказының болгаш теориязының ханызы-биле өөрениринче кичээнгейни угландырган турган. Ол чорук съездиниң салган сорулгаларын болгаш марксизм-ленинизмниң өөредиин ханызы-биле шиңгээдип алырынга база кичээлдериниң идей-теоретиктиг деңнелин бедидеринге идигни берген. Социалистиг ниитилелдин хөгжүлдезиниң экономиктиг болгаш социал-политиктиг айтырыгларын чаа кижини хевирлеп кижизидерин, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң, будурулгени эргелеп-башкарарының өөредилге чылында пропагандистерниң ролүн бедидериниң дугайында айтырыглар дыннакчыларның болгаш пропагандистерниң сонуургалын күштелдирген. СЭКП Төп Комитединиң «Социалистиг чарышты организастаарын улам экижидер дугайында», «Ажылчы чоннарның экономиктиг өөредилгезин экижидер дугайында», «Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелинин тургустунганының 50 чылынга белеткел дугайында» доктаалдарын болгаш партияның оон-даа өске документилерин калбак массаларның өртүзүнга тайылбырлаарынче партия организациялары болгаш пропагандистер улуг кичээнгейни салып турган. Марксизм-ленинизмниң классиктериниң, ылаңгыя В. И. Ленинниң ажылдарын өөренир талазы-биле сөөлгү үеде чамдык чүүлдер кылдынган. Ынчангаш эрткен өөредилге чылында партия организациялары дыннакчыларның съезд материалдарын ханызы-биле шиңгээдип алырынче кичээнгейни салбышаан, марксизм-ленинизмнин чогаалдарын боттары, өөренген турарынче база-ла улуг кичээнгейни салып турган. Политиктиг өөредилгенин дээштиг болгаш ажыктыг чоруун бедидеринге бо бүгү улуг рольду ойнаан.

1971—1972 өөредилге чылының база бир онзагай чүүлү болза, партия өөредилгезиниң системазынга политиктиг экономиканың болгаш СЭКП-ниң экономиктиг политиказының айтырыгларын, будурулгени эргелеп-башкарарының эртемге үндезилеттинген үндезиннерин ханызы-биле өөренип турганы болур. Партия комитеттери, бюролар болгаш пропагандистер экономиктиг өөредилгени организастап турган, коммунистерниң чүгле теоретиктиг айтырыгларны өөренип билип алырынче эвес, харын олар боттарының теория талазы-биле шиңгээдип алган билиглерин хүн бүрүдеги ажыл-чорудулгазынга ажылаан турарынче кичээнгейни салып турганнар. Партия өөредилгезиниң системазынга холбаштыр түңнел кичээлдерниң эрткен чылын организаспыг болгаш ханы утка-шынарлыг эрткенин демдеглээр хөрек. Маңаа СЭКП Төп Комитединиң пропаганда килдизиниң рекомендациязы эки салдарлыг болган.

Мурнуку чылдарда түңнел кичээлдерге чер-черде партия организациялары беседалажыышкынны болгаш зачёттарны ажыглап турган. А эрткен өөредилге чылында база бир чаа хевир болур теоретиктиг конференцияларны болгаш рефераттар бижиирин ажыглааны черде эки уре-түңнелдиг болган. Ол ажылдар теоретиктиг материалдар-биле болгаш амыдралдың тодаргай чижектерибиле ханы холбаан болганындан дыннакчыларга ол ажыктыг болгаш солун болуп турган. Ол хевириниң база бир ажыктыг талазы бар, чүл үзүрге, рефератты бүгү дыннакчылар калбаа-биле чугаалажып көрген соонда оон автору ону улам сайзырадып кылгаш, ажылчы чоннарның мурнунга номчуур лекция азы беседа кылдыр ажыглап турар.

Партия өөредилгезиниң болгаш комсомол чырыдыышкынының системазынга дыннакчылар иштики политиканың база делегей амыдыралының айтырыгларын калбаа-биле өөренип турганнар.

Эрткен өөредилге чылында партия өөредилгезиниң эге звенозунга 5800 ажыг, өртүмак звенога—4200, дээди звенога (марксизм-ленинизмнин кежээки университеттеринге, семинарларга. болгаш марксисчи-ленинчи теорияны боттары өөренип турарларга) — 5160 ажыг кижи хаара туттунган турган. 472 коммунист кежээки болгаш бот-өөредилгелиг ниити школаларга, техникумнарга база дээди өөредилге черлеринге бот-өөредилге-биле өөренип турганнар. 1655 кижи пропагандистеп ажылдаан. Партия өөредилгезиниң бүгү хевирлеринге республикага ниитизи-биле 17 муң ажыг кижи хаара туттунган турган.

Пропагандист кадрларның составының шынары элээн экижээн. Партия өөредилгезиниң системазында пропагандистерниң 71,8 хуузу дооскан болгаш дооспаан дээди эртемниг болуп турар. Боттарының билиин, мергежилин, күжүн чиик эвес, а хөй-ниитиниң чугула ол ажылынга харам чокка берип турар, арга-дуржулгалыг пропагандистерниң саны өскен. Оларга В. К. Нечаева, П. В. Кирдеев (Кызыл), Г. И. Сваавильная, Н. В. Долматова (Ак-Довурак), Х. П. Санчай (Бии-Хем), О. Ш. Танова (Эрзин), Е. М. Исакова, С. М. Достай (Каа-Хем), Б. Д. Сарыглар (Барыын-Хемчик), С. Я. Мөнге (Тес-Хем) болгаш өскелер-даа хамааржыр. Политиктиг өөредилгеге партийжи удуртулга идепкейжээн. Кызылдың партия хооркомунуң бюрозу болгаш партия райкомнары, парткомнар, партия эге организациялары политөөредилгеге хамаарышкан айтырыгларны чугаалажып көрген. Республиканың чамдык партия организациялары политөөредилгени шын удуртур талазы-биле чамдык эки арга-дуржулганы чедип алган. «Тыва даглуг» комбинаттың парткому коммунистерниң марксисчи-ленинчи өөредилгезинче улуг кичээнгейни салып келген. Коллективтин бүдүрүлге болгаш ниитилел-политиктиг амыдыралын экижидериниң негелделерин өөредилге-биле билдилиг холбап турарындан, ол бүдүрүлгелернин экономика талазы-биле көргүзүглери бедээн. Энергия цегинде социалистиг чарышты көргүзүг талазы-биле түңнеп, анаа чүгле экономиктиг көргүзүглерни эвес, а коллективтиң политиктиг, профессионалдыг, экономиктиг база ниити билигниң өөредилгезин болгаш кушажылчы, хөй-ниитичи чурумун өөренип көрүп турары кончуг солун. Эрткен өөредилге чылында энергия цегинде экономиктиг билиглериниң үндезиннерин өөренир база рудникте марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир политшколалар өөредилге программазының челиишкинниг дооскан болгаш оон бүгү дыннакчылары ол школаларны дооскан дугайында шынзылгаларны алганнар.

Күш-ажылдың будурукчүлүүн бедидериниң таарымчалыг аргалары кандыгыл, экономиканың болгаш будурулгениң курлавырын дайынын дилээрил, продукцияның шынарын база күш-ажылдың сагылга-чурумун канчаар бедидериа деп айтырыгларны түңнел кичээлдерге коллективтин амыдралы-биле сырый холбап чугаалашкан. Оон түңнелинде, школаларны дооскан дугайында шынзылгаларны алганнар.

Күш-ажылдың будурукчүлүүн бедидериниң таарымчалыг аргалары кандыгыл, экономиканың болгаш будурулгениң курлавырын дайынын дилээрил, продукцияның шынарын база күш-ажылдың сагылга-чурумун канчаар бедидериа деп айтырыгларны түңнел кичээлдерге коллективтин амыдралы-биле сырый холбап чугаалашкан. Оон түңнелинде, школаларны дооскан дугайында шынзылгаларны алганнар.

«Көк-Тей» совхозтуң комбайнери коммунист Д. И. Мурыгин № 1 хову бригадазының шолдеринде чаагай дүжүттү ыска хуусаада, чидириг чокка ажаан алыр дээш калбарган социалистиг чарышта идепкейлиг киржип турар. Ол хүнде 19,5 га тарааны тавычалай кестирер планын 25 га кылдыр ажыр күүседир деп хүлээнген. Салган сорулгазын күүседир дээш комбайнер Д. МУРЫГИН (ЧУРУКТА) бо хүннерде кызымаккай ажылдап турар.

А. МЕЛЬНИКОВТУҢ фотозу.

Тес-Хем районнуң «Ак-Эрик» колхозунуң мыйыстыг бода мал бригадазының сигенчи звенозу планын ажыр күүседкеш, районга тергиндээн. «Шын» солуннуң Хүндулел самбызынга звенонуң киргени оон бир херечизи. Тракторист Солаан Хөөмейлээр баштаан сиген кезер агрегат эртен даң бажындан орайга чедир ажылдап, нормазың үргүлчү ажыр күүседип турар.

ЧУРУКТА: тракторист С Хөөмейлээр (солагай талазында) машинист В. Дарыймаа-биле.

А. ДЕМБРЕЛЬДИҢ фотозу.

КЫШ МАНАВАС

Хоорай чанының «Көк-Тей» совхозу тоску беш чылдың баштайгы чылында 500.000 дагаа чуургазын чедир бербээн. Ол чорукту катаптавас дээш совхозтуң удуртукчулары болгаш тускай эртемниглери кандыг хемчеглерни ап чорудуп турарыл?

Планда көрдүнгенин ёзугаар ажыл-агый бо чылын төрүүр дагааларның баш санын 65.700 чедирер тургаш, 77.782 баш кылдыр ажыр күүседип алганы мактанчыг харын. Ынчалза-даа 40.000 баш кырый берген дагааларны брактаар болганда, ол сантүн база-ла өөрүнчүг эвес болуп турар. Оон-биле калы бо хүннерде күш фермазында беш улуг кажаанның иштинде өдээн аштаар, оларның ийизин септээр, дагаа оолдарын өстүрериин күсели-биле брактаан улуг дагааларның орнун тургузар ажылдар күш ажаакчыларының дүрнунда туруп турар. Ол ышкаш инженер-техниктиг ажылдакчыларның кышка удур чорутса чотуур ажылдары база эвээш эвес. Күш оглун агаарга чанчыктырар черлерге чылыылга системазын, электри чырыын киирер, күш азыраар черлерниң дерилгезин чорудар болгаш оон-даа өске ажылдар мынчага дээр чоруттунмаан.

Ылаңгыя чылыылга болгаш электри хандырылга талазы-биле механик Г. И. Сорокиннин болгаш кол инженер Е. А. Чижиковтуң шүшпеңи чоруундан дагаа оолдары өстүрер черлериң чылыылга системазының эптелгези, электри дериглериниң тургузулгазы саадап турар. Дагаа оолдары турар черлериңсоок болгаш өл-шык болуп келгениилен оларның өлүп-хораар чоруу эвээш эвес болуп турары дүвүренчиг. Чылдың баштайгы чартыында совхоз ол чылдагаанларның хараазы-биле дыка улуг когаралга таварышкан. Ниитизи-биле ажыл-агый дагаа оолдарының өлүп-хораар чоруундан 14.529 чуурга чедир албаанындан 42.500 рубль каражалыг болганын айтырга-ла четчир.

Үш дугаар күш кажаазынга чеде бергенивисте хоочун ажылчын Л. П. Булавина бисте ужуражы берген. Ол кажаада чангыс-даа күш чок болду. Анаа турган дагааларны брактааш, эзт комбинадынче чорудупкан. Любовь Павловна мында механизацияның багай тургустунганын хөмүдап чугаалаан. Күштарга чем бээрде ону хол-биле үлээр болгаш күш чуургазын чыыр, ону дажыглаар, сорттаар чергелиг ажылдарны база-ла хол-биле кылып турарын эш Булавина тайылбырлаан. Мында механизастаттынган-на ажыл — чарбалан каан тараааны тускай холуксаага хөөдары, күштарны суггарары болуп турар.

Чаа туттунган 5 күш кажаазындан кышка чүгээр белен болуп турары чүгле ийи кажаа. Оларда безин күш суггарар черлерни эде кылбаан, агаар вентиляторларын тургуспаан, ажаакчыларның хеп уштур, кеттинер черлери кылдынмаан, чуургалар чыыр, сорттаар машинаны тургуспаан. Өске кажааларда кылыр ажылдар-ла хөй: аштап арыглаар, сыскып, септээр, дыдыктарын дуглаар, соңга шилдери салыр, чугайлаар, дезинфексилээр, чырык киирер дээш оон-даа ынай. Чамдык септелге чоруттунган кажааларда кылдынган ажылдарның шынары дыка куду. Чижээ, 6 дугаар кажаанның септелгезин июль айда кылган деп санап турар. Ында өдек аштаттынмаан хевээр, чамдык черлери малгаштаттынмаан.

Совхозтуң күш ажаакчыларының ажыл төлевирин таарыштыр тургуспаан. Чижээ, 7 дугаар кажаада дүржулгазы эвээш, ажылга чаа кирген А. Н. Русеева база-ла чаа келген дузалакчызы-биле 9038 баш дагааны хол-биле чемгерип, таатарга суг дажыглап суггарып турар. А одар механизастаттынган кылдыр санаттынып турар. 1, 2 дугаарлыг болгаш өске-даа кажааларда ажылдап турар кижилер ышкаш 1000 чуурга дээш 2 рубль 60 көпеек ажыл төлевирлиг.

Дагаа оолдарын агаарга чанчыктырар черлерде байдал база күш кажааларындан дээредевес. Ындыг черде ажаакчылап турар О. И. Белякова кажааның дээвири ирээнинден күштарга айыылдыг болуп турарын, аскылыг орукту быжыглааны багай дээрзин хөмүдап чугаалап турар. Ийиги, үшкү кажааларда байдал базындыг. Дыдык, самдар черлер мында дыка хөй. Оон септелгезиниң дугайында директор А. И. Ломаев-даа, күш фермазының эргелекчизи В. А. Морозов-даа, кол зоотехник В. В. Бельников-даа маңаа хүннүң келир хирезинде сагыш салбайын турар.

«Көк-Тей» совхозтуң кышка белеткели көшкак болуп турарының бир чылдагааны септелгеге чарыгдаза чогуур акша-хөренгини чедир ажыглавайн турарында. Бо чылын ындыг сорулгага ажыл-агый 51.344 рубльди чарыгдаар турган, бо хүннерге чедир оон чүгле 6.142 рублин шиңгээдип алган, азы агар септелгеден 45.202 рубль түннүг хөренгини «камнап» алган!

Ниитизи-биле совхозта күш ажылында четпестер турзадаа, күш ажаакчыларында бо чылын боттарынга алган социалистиг хүлээлгезин күүседип болурунуң аргазы бар. Чылда төрүүр дагаа бүрүзүнге онаштыр 185—200 чуурганы алыр деп хүлээлгезин совхозтуң чамдык мурнакчы күш ажаакчылары күүседириниң кырында келгени ону херечилеп турар.

Совхозтуң дирекциязы, күш фермазының тускай эртемниглери бар четпестерни чоокку үеде дүрген чайладып алырының дээштиг хемчеглерин алыр болза чогуур.

Н. АФОНИН.

Кижилер-биле ажылдың түңнели

Кайы-даа коллективтиң мурнунда салдынган планныг онаалгаларны болгаш социалистиг хүлээлгелерни чедиишкинниг күүседиринге ында профовилел комитединиң ужурдузазы биче эвес.

Өвүр районнуң хереглекчидер ниитилелиниң профовилел комитеди садыг ажылдакчыларының ортузунга көскү ажылды чорудуп турар. Садыгның кол көргүзүү болур бараан саарылгазының планын бо чылдың ийиги кварталында районуң коллективи 101,6 хуу, бирги чартык чылдының 100,2 хуу, а ол ышкаш август айның планныг онаалгазы ажыр күүсединнген.

Профовилел комитеди кежигүн дадавырын хавырары болгаш план күүседири бирги чартык чылда чедир күүсединнген. Райпода профовилел комитеди план күүседириңден аңгыда ында садыг-будурулге ажылынга идепкейлиг киржип, улуг үлүүн киирип турар.

Чоннуң садыг хандырылгазының культуразы бедээн. Садыг ажылдакчылары, специалистер магазиннерде бараанварның долу ассортиментизин үргүлчү тургузар дээш хүн бүрүнүң дузаламчы, хыналда ажылын чорудуп турар. Оон ачызында хереглекчилериң хомудалы, негелделери эвээжээн, садыгның культуразының деңнели бедээн, бараан саарылгазының үүрмектеп садар планныг онаалгазын магазин бүрүзү ай, квартал санында чедиишкинниг күүседип келген. Ол ышкаш үшкү кварталдың планныг онаалгалары чедиишкинниг күүсединнер дээрзин садыг ажылдакчыларының шудургу, чогаадыкчы ажылы херечилеп турар.

Өвүр райпозунда профовилел комитеди бодунуң ажылын профовилелдиң уставын ёзугаар тургузуп, план ёзугаар чорудуп турар. Коллективтиң профовилел кежигүнериниң ниити хуралын үениң негелдезиниң аайы-биле өй-шаанда эрттирип келген. Хуралдарга коллективтиң кежигүнериниң сагылга-чуруму, план күүседлезинин, культура-массалыг ажылдарның дугайында болгаш оон-даа өске айтырыгларны шиитпирлеп турар. Коллектив колдуунда аныяктардан тургустунган. Ында аныяктарның бот-тывынгыр уран чүүл бөлүмү доктаамал ажылдап турар. Олар Өвүр райкүүскомунуң бадылаан графигин ёзугаар колхозтарга, совхозка концерттерни көргүзүп келген.

Профовилел комитединиң ажылын экижидер дээш оон даргазы Монгуш Очур-оол боттуг хемчеглерни алган. Ону райпонуң коллективи каш чыл улаштыр профовилел комитединиң даргазынга соңгуп келген. Эш-ооруңуң идегелин ак сеткилдиг күүседип турар. Хөй-ниитичи даалгазындан аңгыда бодунуң ажылы экономист-плановик хүлээлгезин эки күүседип турар. Коммунист эш Монгуш районнуң хөй-ниити органнарында болгаш партия организациязының даалгазын күзелдии-биле күүседип чоруур.

Бо чылдың июльда садыг ажылдакчыларының профовилел обкомунуң президиумунга Өвүр райпозунда профовилел комитединиң ажыл-чорудулгазын чугаалашкан. Аңаа комитеттиң ажылын эки деп демдеглээн. Ол профовилел организациязының даргазының, кежигүнериниң идепкейлиг ажылының түңнели болур.

К. САТ.

ХҮН АЙТЫРЫЫНДА—ПРОФТЕХӨӨРЕДИЛГЕ

СЭКП ТК-ның болгаш СССРӨ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Профессионал-техниктиг өөредилгениң системазын улам ыцай сайзырацгайжыдар дугайында» доктаалын боттандырар хемчеглерни чугаалашкан партия, ажылагый активиниң хуралы Красноярск хоорайга болуп эрткен. Оон ажылынга Кызылдың профтехучилищелериниң толээлери база киришкен. Дөрт чүс ажыг кижи киришкен бо активтиг хуралынга үстүнде доктаалды уруг сеткил ханыышкын болгаш кедурлуушкун-биле чүүлдүгүнүн хүлээп албышаан, ону боттандырарының аргаларын тодаргай чугаалашкан.

СЭКП ТК-ның болгаш СССРӨ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы болза, партияның XXIV съездизиниң чуртка ол өөредилгени улам калбартып, ажылчын ацгының чаа салгалының техниктиг мергежилин амгы үениң эртем-техниктиг резолюциязының негелделеринге дүүштүр улам бедидер дугайында шиитпириниң тодаргай боттаныышкынының херечизи болур. Ол доктаалда айытканы болза: «Идея талазы-биле туруштут, профессионал мергежил-биле непсеглениң чоруур, чаа техниканы шиңгээдип база ону сайзырацгайжыдар, коммунизм тургузукчуларының авангардында чоруп орар ажылчын ацгының революсчу болгаш күш-ажылчы чаңчылдарын байыдып шыдаар, бүгү талабиле сайзырацгай, техника талазы-биле билиглиг аныык ажылчыннарны белеткээрин профтехучилищелер чедип алыр».

Активке илеткел кылган Красноярск крайкүүскомунуң даргазының оралакчызы М. Жарков болгаш санал берген кижилер профтехөөредилгениң Красноярск эргелелинде 77 училищелериниң иштиндең өөредилге-кижизидилгелиг ажылды бедик деңнелге тургусканы дээш эргелелдиң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган Красноярскиниң № 21, ВЛКСМ ТК-ның тугун чаалап алган Уярның № 5 училищелериниң эки дүржулгаларын онзалап айытган. Бо училищелер башкылаашкынга программыткан, экранчыткан аргаларны, техниктиг хереклерни ажыглаар аргаларны калбаа-биле ажыглап турар. Олар педагогика болгаш методика чөвүлелдериниң ажылдарын экижидип, өөредилге базаалары болуп турар бүдүрүлгелер-биле сырый харылзаалыг ажылдап турар. Крайның профтехөөредилге талазы-биле дүржулгазында өске бир эки чүүл болза, училищелерни сургуулдар-биле четчелээрде комсомол, улус өөредилге болгаш өске-даа хөй-ниити органнары-биле бир демниг ажылдаан, профтехөөредилге системазын бүгү-ниитиниң ортумак өөредилге хоойлузун боттандырарынга чугула чүүл кылдыр көрүп турары болур.

Крайның профтехөөредилге эргелелинде хамаарышкан бүгү училищелер сески беш чылда улус ажыл-агыйынга үс мүң специалистерни белеткеп берген, а тоску беш чылда 138 мүн кижини белеткеп бээри-биле ажылдап турар.

Кызылдың № 35 профтехучилищезин комплекстиг чаа өөредилге базазазынче киирип турары партия болгаш чазактың ада сатыш салыышкынының херечизи болур. Училищениң чаа комплекциинде сургуулдар чуртаар беш каът корпус, өөредилге кабинеттериг корпус, столовая, көрүкчүлер болгаш спорт заалдары, ийи каът өөредилге мастерскаязы, чайгы стадион болгаш өске-даа чугула чүүлдер бар.

Чурттуң өөредилге черлери, школалары-биле кады сентябрь 1-ден эгелеп, өөренирин күүзүн ооларды, кыстарның мурнунда профтехучилищелериниң эжиктери ажыттынар. Бо хүннерде тудугжунуң мергежилдеринге кадрлар белеткээр Кызылдың № 35, көдээ ажылагыйга специалистер белеткээр № 3, Балгазынның № 11 училищелериниң өөренирин дилээн билдиришкиннер мурнуку чылдардан хөй келген. Профтехучилищелериниң эжиктери делгем ажык. Аңаа хүүн өөренинер, оңнуктер!

М. АРТАЕВ.

Консультация

ЧЫДЫПКАН ТАРААНЫ АЖААП АЛЫРЫ

Чыдыпкан тараааларны ажаап ап турар үеде ажылдын будурукчүлүүн бедидер болгаш тараанын чидириин өвээдир сорулга-биле тускай хереклерни ажыглаар, мотовилонун туружун таарыштырар болгаш комбайнның шимчээшкининиң үүн шын шилип алыры чугула. Комбайн тараанын ушкан уунга удур ийикпе, азы бир талазынче шавыштыр кестирер. Кестирикчи аппаратка тараа сывын көдүртүр хереклерни, а чалгыннарынга — сып тарады идер чинге демирлерни кылып алырга, мотовило эки ажылдаар. Ындыг сып көдүрукчүлерин кандыг-даа ажыл-агыйга кылып ап болур, чок болза сиген кезер машиналарның азы бобы-тараалар ажаар жатканарның сып көдүртүр хереклерин ажыглап болур. Сып көдүрукчүлерин 10—14 милиметр диаметрлиг кан чинге демирден кылып алыр болгаш кестирикчи аппараттын салааларының белдирлеринге ээриил-биле быжыглаар.

Сып көдүрукчүлерин шын тургузуп алыры кончуг чугула: ону хөлүн эрттир чавыздыптар болза, черге кадалып чоруур апаар, тараа сывы таптай бастына бээр. Ынчангаш сып көдүрукчүлерин тургузуп алырда жатканың кестирикчи аппарадын демги чинге демирлер черге дээп турар кылдыр чавыс кезер кылып алыр болза чогуур. Сып көдүрукчүүзүнүң чинге демириниң чартык дугаланчак черин черге дээп, хаайы шала ковагар болгаш чер кыры-биле чоруур кылдыр ыргайтыр кылып алыр. Ол чорук чавыс кестирилгеге кестирикчи аппараттың быжыг челенирин болгаш ушкан сыптарны ковайтырын хандырарынга таарымчалыг.

Хөлүн эрттир чыдыпкан тараа культураларын ажаап турар үеде мотовилонун өзээн кестирикчи аппараттын мурнунче 50—70 см, шоолуг эвес чыдыпкан таварылгада—20—30 сантиметр бурунгаарладып алыр. Мотовилонун шүүрлерин 15—30 градус соңгаар ийлендирин алыр. Оларның уштары черге чоок болган тудум улам эки. Мотовилонун долгандыр тырыкыландыр дескинери комбайнын скорозундан 2—3 катап дүрген болур ужурлуг.

Чавыс сыптыг тарааны ажаап алырда жатканы эн-не чавыс алыр кылдыр бадырыптар. Мотовилонун чалгыннарынга резина ременьни быжыглаар. Мотовидо кестирикчи аппарат биле жатканың долгай өзээнге чоок турар болза эки.

Ол ышкаш комбайнда чамдык белдирлериниң болгаш механизмнериниң тудуштурган черлериниң дыдыктарлыг болганының уржуу-биле тарааның чидириглиг болур чоруу база таварышкылаар. Ийленчек камераның дүвү-биле жатканың болгаш ол-ла камераның үстүкү шенээнин резиналыг халывы-биле молотилканың пружиналыг щилиниң тудуштурган черлериниге тараа төктүр ындыг дыдыктар тыптып болур. Тараа төктүп болур черлерге барабанның бакылаар чериниң чарыы, тараа бастырар дерилгениң барабан алаанда өзектер ызыртындырар эзгилериниң ойбактары хамааржыр.

Тараа бажының болгаш тарааның бодунуң дамчыыры долгай өзектеринге, саван силгиир чер биле үстүкү шишкиин аразында доора дургаар хозунга, а ол ышкаш алаккы шишкиниттин бакылаар черинге тараа төктүр ындыг черлер туруп чадавас. Комбайнның белдирлерин шын эвес эптээнинден хөй тараанны чидирип болур.

Шак ындыг чидириглерни болдурбас төлээде комбайнның ойбак, дыдык, чарыктыг черлерин ыяк дуглаар херек. Резиналыг фартуктуң калбаа ийленчек камераның унунда үүтүн хемчээлинге таарыжыр бе дээрзин хынап көөр. Улуг кезиинде фартуктуң дегжирер багай, дооразы калбак эвес болгулаар. Ону эдерде үт-биле уннаш резиналыг ременьни салып каар. Дүвү дүрбүжүп калган ийленчек камераны ыяап-ла септээр херек. Корпустуң эзгилериниде өзектер ызыртындырар үттерни дамчыштыр тараа төктүрүн болдурбас дизе, 1 миллиметр кылын калбак кан демирден кылган немелде шитокту ажыглаар апаар. Оон хемчээли молотилканың эзгизинде үттен алаан улуг болур болгаш барабан алааның өзээн ызыртындырар үт-биле ленг ойбактыг турар ужурлуг. Тараа дамчыыр элеваторнуң алаккы халыптарын шывыг-биле дуглаар, а үстүкүлерин резиналыг чириглер-биле сыскыыр. Алаккы шишкиниттин бакылаар черинде чарыкты оон халывынга чыпшыр ремень-биле дуглап алыр.

ИШЧИ КИЖИ

Н. П. Нелюбованы чүгле «Ленинчи орук» колхозта эвес, Каа-Хем районда безин таныыс кижи ховар Бояровкага баштайгы каттышкан ажыл-агыйның үндезилекчилериниң бирээзи, од буянныг ажыл-иштиг кижизи чүгле инек саалдазынга безин он сес чыл болган. Бо аразында ол мергежилге Галина Даргат, Валентина Бадан дээш чеже аныяктарны өөретпээн дээр.

Сөөлгү сес чылда ол угбай инек тарып боозадыр техниктеп база макталдыг ажылдап келген. Кандыг-даа ажылга барганда, бердинген даалганы кезээле ак сеткилдиг күүседип турар. Эрткен чылын ол 160 инекти тараан, оон бо чылдың август 20-ге чедир 158 инек төрээн, бызаазы шупту менди. Кандыг инекти кажан тараанын демдеглээш, оон мынчан бызаалаарын айыткан дептерин көрүп олурарга ол-ла хевээр болур.

Надежда Петровна ол харыысалгалыг ажыл-үүлени боттандырбышаан, сүт-бараан фермазында база бригадирлеп, ажыл-хереги билдилиг башкарып турар. Оон ол фермазы сүттү будурер болгаш садар талазы-биле чүгле районда эвес, республикада безин бедик көргүзүглүг болуп турар.

М. ЛАМА.

ол ийи цехтин дыннакчыларының хөй-ниитичи болгаш бүдүрүлгечи идепкейи бедээн. Оларның хөй кезии — мурнакчылар, чаартыкчылар, оларның чогаадыкчы саналдарын ажыглаанындан экономиктиг элээн хөй камналга чедип аллынган. Дыка хөй дыннакчылар коллективтерде политинформацияны болгаш беседаларны чорудуп турарлар.

СЭКП-нин Эрзин райкомунун талазындан партияның политөөредилгезинге удуртулганы экижиткен. Партия болгаш комсомолдуң политөөредилгезинде хаара туттунган политшколалар, болгүмнер өөредилге чылын чедиишкинниг дооскан. Ол шыкаш Кызылдың аэропортунда, даараныла комбинадында, автосептелге заводунда, «Көк-Тей» совхозта болгаш хоорайның өске-даа партия организациялары политиктиг өөредилгениң бедик идейлиг болгаш организакчы деннелин бедиткен.

«Ажылчы чоннарның экономиктиг өөредилгезин экижидер дугайында» СЭКП Төп Комитединиң докладынга удуртулга болдурбушаан, республиканың партия организациялары бүгү-ниитиниң экономиктиг өөредилгезин организаттаарынга бантайгы базымнарны ылган. Партия чырыдышкын системазынга экономиктиг айтырыгларны база партияның политиказын өөренири элээн калбарган. «Экономиктиг билиглерниң үндезиннерин» 188 эге политшколага, «СЭКП-нин экономиктиг политиказының үндезиннерин» марксизм-ленинизмнин үндезиннерин өөренир 81 школага өөренген. Экономиктиг семинарларның тематиказы болгаш четкизи калбарган, оларның саны 46 турган. Экономиктиг өөредилгеге ниитизи-биле 6.614 дыннакчы хаара туттунган, Марксизм-ленинизмнин кежээки университединин болгаш партия активинин школаларының программазы «Амгы үе-чадада СЭКП-нин экономиктиг политиказы» деп өөредилге курузу-биле немешкен. Оон ыңай ийи мун ажыг кижи экономиканың айтырыгларын коммунистиг күш-ажылдың 130 школазынга өөренгеннер.

Үлетүүр бүдүрүлгелериндаа, көдээниң ишчилериндаа экономиктиг өөредилгеге сонуургалы улуг дээрзин эрткен чыл көргүскен. Кайда-ла пропагандистер өөредилгениң теоретиктиг угланыышкынын ханалтышаан, бүгү айтырыгларны ажыл-агыйларның мурнунда салдынган сорулгалар-биле холбап турар болдур, ында дыннакчылар өөредилгеге идепкейлиг чоруун көргүзүп турар. Таңды районда «Революцияның чалбыжы» колхозтуң специалистери экономиктиг билиглерни фермаларның болгаш бригадаларның ажылдакчыларынга чедингири-биле тайылбырлап, экономика темазынга лекцияларны номчуп, беседаларны чорудуп турар. Краснояровка болгаш Марачевка фермаларында коммунистиг күш-ажылдың школаларын тургускан. Бо фермаларда саанчылар, кадарчылар бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның бот-үнези деп чүл, ону канчаар чиигедип болурул, камналга чурумунуң үндезиннери чүдел дээрзин эки билирлер. Ол бүгүнүң ачызында фермаларда продукцияның бот-үнези илези-биле чиигеп орар, бир инекке онаштыр сүт саалдазы көвүдээн. Кедээ ажыл-агый экономиказының чүгула айтырыгларын өөренир семинар ийи чыл улаштыр ажылдан келген, ында колдуунда-ла специалистер өөренип турар.

Экономиктиг өөредилгеже партияның Каа-Хем райкому улуг кичээнгейни салып турар. Районда пропагандистер составының шынары элээн экижээн. Ажыл-агыйларның удуртукчуларын болгаш кол специалистерин пропагандистерге бадылаан. Олар экономика теориязын эки билири-биле чергелештир тус-тус ажыл-агыйның экономиказын база ханы билир дээрзи билдингир.

Ынчалза-даа экономиктиг өөредилгени партияның XXIV съездизиниң болгаш «Ажылчы чоннарның экономиктиг өөредилгезин экижидер дугайында» СЭКП ТК-ның докладының негелделеринге дүүштүр район бүрүзүнде, партия эге организация бүрүзүнде чедимчелиг организастаан, деп чугаалан болбас. Бүгү партия активтери бүгү-ниити экономиктиг өөредилгениң структуразын хандыр билген, ону партия өөредилгезинин болгаш комсомол чырыдышкынының системазының ажылы-биле канчаар холбаар дээрзин тодараткан турар ужурлуг.

Чаа өөредилге чылына белеткеп тура, республиканың партия организациязы партияның XXIV съездизиниң шиитпирлерин күүсеринче совет кижилериң күжениишкинин мобилизастаарынга дуза чедирери-биле экономиктиг өөредилгени удуртуп башкарарын экижидер дээш бүгү үүлдү кылыр апаар. Чамдык чедиишкиннер-биле чергелештир марксисчи-ленинчи өөредилгени организастаанында четпестер ам-даа хөй. Чамдык партия райкомнары коммунистиң, комсомолчуларның, кежигүн эвес активчилериң өөредилгезин ёзу барымдаалап удуртур, идеологтуг ажылдың ол чугула участогун тодаргай углап баштавас үүлдер бар. Ынчангаш чамдык черлерде өөредилгениң дес-дараалашкаан сагыває,коммунистиң идей-политиктиг белеткелиниң үчёдун тургуспаан болгулаар. Эрткен күзүн Таңды, Тес-Хем, Мөнгүн-Тайга районнарга политөөредилгениң четкизин бадылап тургускаш, сөөлзүредир оларның чамдыызын чаарткан, өскерткен таварылгалар тургулаан. Ол дээрге ук районнарга белгүмнерни, школаларны болгаш семинарларны ёзу барымдаалап четчелеп тургусканын көргүзүп турар үүлдер-дир.

Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Тожу районнарда удуртукчу кадрларның өөредилгезин организаставаан, олардан каш-ла кижилер пропагандистеп турар.

Партия организацияларының кичээнгей салыр айтырыгларының бирээзи болза, мурнундагызы дег, пропагандистер дугайында айтырыг болуп артпышаан. Амдыызында пропагандист кадрларны белеткээринин, оларның билиин бедидериниң доктаамал ажылдаар системазы тургустунмаан, ол талазы-биле перспективтиг (2—3 чылга бодаан) план чок. Пропагандистер-биле методиктиг ажылдың деннели чавыс, оларның ажылының мурнакчы дүржулгазын четпес нептередип турар. Өөредилге чылын эгелээринге чедир пропагандистерниң республика болгаш район семинарларын эрттирер херек.

Ийи, сарлык кадарчыларының, ачыларның болгаш дойжуларның политиктиг өөредилгезин организастаарының таарымчалыг аргазы ам-даа тывылбаан. Тускай план ёзугаар боду өөренип турар кижилериң өөредилгезин дыка хөй партия организациялары болур-чогууру-биле контрольдавайн турар. Чижээ, Садыг министерствозунда 16 коммунист тускай план-биле боду өөренир арганы шилип алган турган, ынчалза-даа өөредилгени кым-даа контрольдаваанындан ук коммунистер барык чүнү-даа өөренмээннер. Чамдык эштер боду өөренип турар аттыг боордан башка теоретиктиг билиин бедидер дээш кызытпас үүлдер бар. Хынап көөрге, оларда өөредилге планы безин чок болганы илерээн. Чамдык районнарга (Барыын-Хемчик, Тес-Хем) политөөредилгениң кандыг-даа хевириинче хаара туттунмаан коммунистернин шуптузун марксисчи-ленинчи теорияны боду өөренир кыллыр кииргени шын эвес.

Комсомолдуң политиктиг өөредилгезин удуртурунун деннелин моон соңгаар-даа бедидери негеттинип турар. Чүге дээрге эрткен өөредилге чылында комсомол чырыдышкынына көргүскен дуза шоолуг эвес болган. Партия организациялары аныяктарның политиктиг өөредилгезинде кичээнгейге алыр, пропагандист кадрларны шилиринге, оларның ажылынга дузалажыр ужурлуг. Моондиле чергелештир «Аныяктарның бүгү-ниити өртүмак өөредилгеже шилчилгезин доозарының болгаш ниити билиг школаларын улам хөгжүдер дугайында» СЭКП ТК-ның, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң докладынга дүүштүр чырыдышкын, партия, совет органнар, хөй-ниити организациялары аныяктар өртүмак эртемни чедип алзын дээш бүгү хемчегларни алыр ужурлуг.

Партия организациялары болгаш политчырыдышкын кабинеттери партийжи пропаганданың дээштинин үргүлчү өөренип көөр, массалыг пропаганданың янзы-бүрү хевирлерин сайзыраңгайжылар, профэвилелдери болгаш «Билиг» ниитилели-биле кады коммунистиг күш-ажыл школаларынга, улусчу университеттерге болгаш лекторийлерге боттуг дузаны чедирер херек. Пропагандистерни өөредилге документациязы, программалар болгаш литература-биле хандырарынче кичээнгей салыры эргежок чугула.

ССРЭ-нин чартык үс чыл юбилейин төлептиг уткуурунга боттарының салыышкынын киирери, ССР Эвилелиниң тургустунганының 50 чылынга тураскааткан социалистиг хулээлгелерни болгаш улус ажыл-агый планнарын күүсеринче ажылчы чоннарны мобилизастаары дээрге партия-комсомол өөредилгезинин организакчыларының, пропагандистернин хүндүлүг сорулгазы болур. Өөредилге чылының баштайгы кичээлдеринге-ле хөй национал-лыг социалистиг күрүнени тургузарынга В. И. Ленинниң өндүр улуг ачыхавыязын, Совет Эвилелин тургусканының база хөгжүткенинин бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузазын, оон тиилелгелерин болгаш чедиишкиннерин, ленинчи национал политиканың боттаныышкының бүгү тала-биле кичээнгейлиг сайгарып көөру, совет улустарның чангыс эви болгаш найыралы дээрге коммунистиг тургузуушкунун келир үеги тиилелгелериниң мзгылылы деп чүвени медереп билири чугула.

Чаа өөредилге чылынга белеткелди доозарынга чедир эвээш үе арткан. Ынчангаш партия комитеттери, коммунист бүгүдези партийжи ол улуг херекти. харыысалганы хандыр медереп билир ужурлуг. СЭКП ТК-ның Отчёттуг идеткел талазы-биле СЭКП-ниң XXIV съездизиниң Резолюциязында бижээн дараазында өдүрулганы база катап номчуп көрээлинер. Ында мынча дээн: «Ажылчы чоннарны марксисчи-ленинчи үзел-бодалга, бедик идей-политиктиг шымарларга, коммунистиг моральдың норма-чижектеринге кижизидери партия организацияларының идеологтуг ажылының моон соңгаар-даа чугула сорулгазы болуп артар».

МОСКВА ОБЛАСТЫҢ Подольск районунда «Шапово» дээр дуржулга ажыл-агый черинде үлетүүрге үндезилээн сүт бүдүрериниң улуг фермазын тудуп турар. Ол ийи муң инек азыраар комплекстиң бүгү ажылдарын шуптузун автоматчыдылга-биле кылыр. «Мострансе» тудуг-трестиң № 513 тудуг-монтаж поездизиниң коллективи ол ферманы 1972 чылдың ноябрь 7-де ажыглалга киирер деп турар.

Оон кол-кол дериг-херекселдерин ГДР-ге кылган.

ЧУРУКТА: тудуг шөлүнде.

В. КУНОВТУҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

ВДР-ни бомбалаарын соксадыр!

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыын ёзугаар августуң 28-ти АКШ-тың ужар чүүлүнүң ВДР-ниң плотиналарын бомбалаарынга удурланыышкынны илередириниң хүнү кылдыр эрттиргеи. Бистиң чуртуң хоорайларынга бооп эткен митингилерге совет кижилер вьетнам улустуң маадырлыг демиселинге эп-сеткил каттыштырылгазын база катап илергейлээн.

Москваның № 24 автокомбинадынга хөй кижи киржикчилиг митинг бооп эткен. Ол бүдүрүлге чери Совет-вьетнам найырал ниитилелиниң коллективтиг кежигүнү бооп турар.

АКШ-тың ужар чүүлү Вьетнам Демократтыг Республиканың девискээрлерин мурнукузундан-даа артык калбаа-биле бомбалап, Мурнуу Вьетнамның хостаттынган районнарынче согуушкуннарны кылып турар деп автокомбинаттың партбюро секретары К. П. Егорычев чугаалаан. Америк ужар чүүл плотиналарны, суг чалдарын болгаш өске-даа суг тудугларын бомбалап турар. Ол араатанзыг үүлгедиишкиннерни удавас эгелээр кудуушкунуг чаъстаашкын мурнуу чарында кара өжегээр кылып турар болганда тайбың чон ортузунга хөй санныг өлүм-чидимни болдуруп болур. ВДР-ни бомбалаарын соксадырын негеп тур бис.

Вьетнам улустуң империалистиг агрессияга удур шыныг демиселинге эргежок чугула дузаламчыны көргүзер талазы-биле СЭКП-ниң болгаш Совет чазактың политиказын автокомбинаттың ажылчыннарының чүүлдүгүзүнүп, деткип турарын митингиге чүве чугаалаанар медеглээннер. Вьетнамның шыныг хөрээн социалистиг күрүнелер, делегейниң дешилгелиг бүгү күштери деткип турар.

ВДР-ниң ССРЭ-де элчин черинин бирги секретары Чан Ван Куан митингге чүве чугаалаан. АКШ-тың ужар чүүлүнүң тайбың девискээрлерни бомбалаарынга удурланыышкынны илередириниң хүнү вьетнам улустуң демисели-биле делегейниң хөй-ниитизиниң эп-сеткил каттыштырылгазын херечилеп турар-дыр деп ол чугаалаан.

Америк шериглериниң агрессчи үүлгедиишкиннерин совет кижилер ВДР-ниң ботэргезинге болгаш айыл чок чоруунга халдаашкын, тайбыңга болгаш кижи төрелгетенге удур кем буруулуг үүлгедиишкин деп көрүп турар. ВДР-ни бомбалаар чорукту соксадырын, Индий-Кыдаттан америк агрессорларның шериглерин долузу-биле, чугаа чокка үндүреин бистер негеп тур бис деп чаңгыс үн-биле хүлээп алдынган резолюцияда чугаалап турар.

А.Дэвис-биле ужуражыышкын

Август 29-та совет хөй-ниитиниң төлөлекчилери көскү америк хөй-ниитичи ажылдакчы, АКШ-тың Коммунистиг партиязының ТК-зының кежигүнү А. Дэвис-биле ужуражкан.

Чыылганнарның өмүнээзинден Совет хөрөөженнер комитединиң даргазы В. В. Николаева-Терешкова аалчыга болгаш АКШ-тың Коммунистиг партиязының ТК-зының ооң-биле кады Москвада келген кежигүннеринге байыр чедиргеи.

Боттарының чугааларынга совет хөй-ниитиниң төлөлекчилери АКШ-тың Коммунистиг партиязының, Американың дешилгелиг күштериниң чедип алыр дээш демисежин турар буянныг идеяларының тиилелгези дээш демиселге чаачаа чедиишкиннерлиг болурун А. Дэвиске күүзүн.

— АКШ-тың Коммунистиг партиязындан, Американың ажылчын аңгызындан, Совет Эвилелин тайбың дээш, социализм дээш демиселге орук айтыкчызы кылдыр көрүп турар бүгү кижилерден байрыны сиилерге чедирип келдим — деп, Анджела Дэвис медеглээн.— Европаның болгаш Латин Американың чуртларынга чоруушкунувустуң эгезинде Совет Эвилелинге баштай келгениис таварылга эвес.

Мээң хосталганым дээрге, коммунистер баштаан делегей кампаниязының ажылының түңнели-дир дээрзин Анджела Дэвис демдеглээн.

— Совет Эвилелиниң төлөлекчилери ол кампанияга идепкейлиг киришкенин билир бис — деп, ол чугаалаан.

— Совет кижилериң эп-сеткил каттыштырылгазы мөңгө болгаш мээң өөнүктеримге күштериниң эгээртинмес үндезини болган — деп, америк коммунист чугаалаан.

ХЫНАТТЫНГАН АРГА

Н. А. ЗЛОБИННИҢ БРИГАДАЗЫНЫҢ АРГАЗЫ ТУДУГ ХЕРЭЭН ЭКИЖИДИП ТУРАР

«Зеленоградстрой» эргелелиниң коллективи бо чылын янзы-бүрү ужур-дузалыг алдан сес объектини ажыглаага киирер сорулгалыг. Ол объектилериң чамдыызын графиктен 20 хонук мурнап, эки шынарлыг тудуп турар. Ындыг темпини бригадаларның бот-орулга-чарылга аргазын ажыглап, чедип алган. Массалыг ол эгелээшкининиң эгелекчизи Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Н. А. Злобин болуп турар.

Ол үнелиг эгелээшкинниң улам калбарып, бүгү коллективтиң үре-түүнелдиг ажылижи болуп турарының дугайында «Зеленоградстрой» эргелелиниң начальники С. Д. Федуловтуң чугаалап турары болза:

— Н. А. Злобиннің бригадазының дуржулгазын амыдырал бадыткаан. Бисте бот-орулга-чарылганың аргазы-биле он ийи бригада ажылдап турар, а ажыл-агыйның бо чаа аргазынче шилчиириинге ам-даа алды бригада белеткеп турар. Сантехниктериң, электромонтажниктериң, шеверлекчилериң, механизаторларның бригадаларын долу бот-орулга-чарылгаже шилчидери шенеп көөр деп турар бис.

Н. А. Злобиннің бригадазы чуртталга бажыңнары тудуп турган, бригаданың бот-орулга-чарылгазынче шилчиирин нептередип эгелээн улус болгай. А ол арганы чуртталга тудуунга хамаарышпас өске объектилерге нептередип болур бе? Иет, болур болган. Чижээ, В. А. Сунцовтуң удуртуп турар коллективи ногаа шыгжаар черниң тудуунга багай эвес түңнелдерни чедип алган. Ол объектини хуусаадан 70 хонук бурунгаар «эки» деп демдек-биле ажыглаага киирген. Пландан ажыр алган арыг орулга 6,8 муң рубль болган. Ол бригада ам куш фабриказын тудуп турар. Ында түңнел база эки болуп турар. Р. Г. Торпошынның бригадазының кежигүннери Н. А. Злобиннің бригадазының аргазын ажыглап алгаш, эмнелгениң улуг корпузун графиктен барык 20 хонук мурнап, шалынчы тудуп турар.

Бригаданың бот-орулга-чарылга-биле ажылдаар аргазын үлетүүр, культура-амыдырал объектилерин тударынга база ажыглап болур. Бис ам дээрезинде эмин эрттир улуг эвес бажыңнар тударынга ол арганы ажыглап турар-дыр бис. Ооңээзи бригада болуп турар. Ынчаарга улуг бүдүрүлгелерни тударынга хөй коллективтер киржир болгай. Ынчангаш элээн чугула айтырыгларны шиитпирлээри негеттинип турар. Бирги ээлчегде түгле бригадаларның кады кылыр ажылын дугуржуп алыры негеттинер эвес, харын тудугларны техниктиг документация-биле хандырар ажылды, хандырыкчылар-биле ажылды таарыштыр шиитпирлээри негеттинер. Ынчангаш комплекстиг бригадаларны бот-орулга-чарылгаже шилчидер талазы-биле ССРЭ-ниң Күртүдуунуң бадылааны түр дүрүмүнүң чамдык кезектерин тодарадыры эргежок чугула деп санап турар бис. Бригаданың ажылының үчёдун сайзыраңгайжыдары чугула. Ам дээрезинде ооң элээн нарын болуп турары билдингир болгай. Бо бүгү айтырыгларны тудугжуларның, экономистериниң, эртемденнериниң ниити күжениишкини-биле дүргеи шиитпирлээри негеттинип турар. Бригаданың бот-орулга-чарылгазын массалыы-биле нептереткен тудум-на, капитал тудугну улам ыцай сайзыраңгайжыдар талазы-биле СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга дүргеи боттандырарының аргалары тургустунар.

Н. А. Злобиннің эгелээшкининиң өске бир чугула талазы база бар — бригаданың бот-орулга-чарылгазы чогаадыкчы ажыл-херекти хөгжүдер арганы болдуруп турар. Ооң ийерээшкини чүдел? Ол болза, чижээ, Злобиннің бригадазының кежигүнери инженер-техниктиг ажылдакчыларның дузазы-биле элээн каш техниктиг чаа үүлдерни шиңгээдип ап турары болур. Олар эзилдиригни үш катап хөйну бээр дозаторну, хөй туйбу чүдүрер кассетаны, хары угда 16 панельди чүдүрер траверсти ажыглап турар. Ооң түңнелинде тудуг материалдары чүдүрер болгаш дүжүрер чымыштыг ажылдарга үнер шак-үе барык он катап кызырылган. Ам ол механизмнерни өске черлерде тудуг кылып турар бригадалар калбаа-биле ажыглап турар. Ол чорук биетиң эргелелдиң хемчээлинге күш-ажылдың бүдүрүкчүүнүн дыка улгаттырар. Ынчангаш бир бригаданың дуржулгазы бүгү коллективтин болуп, ниити херекти бурунгаарладырынга улуг идигни берип турары илдең-дир.

Эрги тудугларга ажылдап турган краннар адаанга төккен элезиин, түр тудугларга кылган херимнерни чаа объектилерге ажыглаарын база-ла Злобиннің бригадазының кежигүннери эгелээн. «Элезинде үүү боор, ооң өртээ каш-ла көпеек болгай» деп хөй бригадирлер ынчаар бодап турган. Көпеектен рубль тургустунар болганда ол база-ла улуг камналга болган, чүге дээрге, бир кубометр элезиниң белеткеп алырынга 4,5 рубльди чарыгдап турар. А эргелелдиң хемчээли-биле алырга, ол сан талыя бээр.

Ажылчы чоннарның чаагай чоруун бедидеринче сагыш салыры — бүгү ажылдакчыларга, оларның кижи бүрүзүнүң ниитилел бүдүрүлгезинге киирип турар үлүү хамаарылга чокка «эки даайлар» болуру ол эвес-ле болгай дээрзин ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XV съездизинге чүве чугаалап тургаш, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев демдеглээн. Ажыл төлевирин кижи бүрүзү ылап ажылдап алыр ужурлуг, кижи бүрүзү коллективтиң бүдүрүлге чедиишкининге киирген дорт үлүүн бодап көөр ужурлуг.

Бригаданың бот-орулга-чарылгазы маңаа дорт хамаарылгалыг. Бригада кежигүннеринге көргүзер материалдыг-даа, моральдыг-даа идиг беришкини тудугнуң хуусаазындан, шынарындан, херек кырында өртээнден хамааржыр. Күш-ажылдың түңнели кандыг болдур, алыр шалың база ындыг болур.

Күш-ажыл төлевирин чорударда тудугларда ам күштүг болуп турар мактап, шаңнаарының бүгү хевирлерин киириштирер. Ол мактан, шаңнаашкынны объектини ажыглалга киирген соонда байырлалдыг байдалга база тыпсыр.

Национал Чөвүлелдиң резолюциязы

ДЕЛИ. (СЭТА). Индияның Коммунистиг партиязының Национал чөвүлелиниң Делиде болуп турар сессиязынга хүлээп алган резолюциязында чугаалааны болза: «ССРЭ-ниң тургустунганы — пролетаржы интернационализмниң принциптериниң тиилелгези, национал политиканың чедиишкини-дир». Коммунизмни дем каткан күштер-биле тургузуп турар улустарның сырый эвилелин чүгле социалистиг революция хандырар деп чүвени чаа хевирлиг хөй-национал-дыг күрүнези болур Совет Эвилелиниң 50 чылдың дуржулгазы көргүзүп турар. Социалистиг революция национал-дарны ылгай көөрүнүң болгаш деп эвес эрге-шөлээниң бүгү хевирлерин чүгле узуткаан эвес, харын база шаандагы национал кыдыг-кызыгаар черлериниң улустарынга чаа амыдыралды берген дээрзин резолюцияда айыткан. Революцияның түңнелинде күштүг социалистиг күрүне тургустунар аргалыг болган, ооң улустары тайбың, хосталга болгаш социализм дээш кады демисежип турар.

Индияның бүгү демократтыг күштери-биле бир дөмей ИКП-ниң Национал чөвүлели бо кайгамчыктыг болуушкунга изиг байырын чедирип турар деп, документиде чугаалаан. ССРЭ-ниң 50 чылдың дуржулгазы дээрге индий коммунистерге, дешилгелиг бүгү күштерге сорук киирикчи улуг күштүң үндезинидир. «ИКП-ниң Национал чөвүлели Индияның ак сеткилдиг өөнүү — Совет Эвилелиниң бо улуг байырлалын кады демдеглээринче чөөн болгаш демократтыг бүгү күштерни, партияларны, массалыг бүгү организацияларны кыйгырып тур» деп, резолюцияның түңнелинде демдеглээн.

ВДР-ниң бомбалаарын соксадыр!

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыын ёзугаар августуң 28-ти АКШ-тың ужар чүүлүнүң ВДР-ниң плотиналарын бомбалаарынга удурланыышкынны илередириниң хүнү кылдыр эрттиргеи. Бистиң чуртуң хоорайларынга бооп эткен митингилерге совет кижилер вьетнам улустуң маадырлыг демиселинге эп-сеткил каттыштырылгазын база катап илергейлээн.

Москваның № 24 автокомбинадынга хөй кижи киржикчилиг митинг бооп эткен. Ол бүдүрүлге чери Совет-вьетнам найырал ниитилелиниң коллективтиг кежигүнү бооп турар.

АКШ-тың ужар чүүлү Вьетнам Демократтыг Республиканың девискээрлерин мурнукузундан-даа артык калбаа-биле бомбалап, Мурнуу Вьетнамның хостаттынган районнарынче согуушкуннарны кылып турар деп автокомбинаттың партбюро секретары К. П. Егорычев чугаалаан. Америк ужар чүүл плотиналарны, суг чалдарын болгаш өске-даа суг тудугларын бомбалап турар. Ол араатанзыг үүлгедиишкиннерни удавас эгелээр кудуушкунуг чаъстаашкын мурнуу чарында кара өжегээр кылып турар болганда тайбың чон ортузунга хөй санныг өлүм-чидимни болдуруп болур. ВДР-ни бомбалаарын соксадырын негеп тур бис.

Вьетнам улустуң империалистиг агрессияга удур шыныг демиселинге эргежок чугула дузаламчыны көргүзер талазы-биле СЭКП-ниң болгаш Совет чазактың политиказын автокомбинаттың ажылчыннарының чүүлдүгүзүнүп, деткип турарын митингиге чүве чугаалаанар медеглээннер. Вьетнамның шыныг хөрээн социалистиг күрүнелер, делегейниң дешилгелиг бүгү күштери деткип турар.

ВДР-ниң ССРЭ-де элчин черинин бирги секретары Чан Ван Куан митингге чүве чугаалаан. АКШ-тың ужар чүүлүнүң тайбың девискээрлерни бомбалаарынга удурланыышкынны илередириниң хүнү вьетнам улустуң демисели-биле делегейниң хөй-ниитизиниң эп-сеткил каттыштырылгазын херечилеп турар-дыр деп ол чугаалаан.

Америк шериглериниң агрессчи үүлгедиишкиннерин совет кижилер ВДР-ниң ботэргезинге болгаш айыл чок чоруунга халдаашкын, тайбыңга болгаш кижи төрелгетенге удур кем буруулуг үүлгедиишкин деп көрүп турар. ВДР-ни бомбалаар чорукту соксадырын, Индий-Кыдаттан америк агрессорларның шериглерин долузу-биле, чугаа чокка үндүреин бистер негеп тур бис деп чаңгыс үн-биле хүлээп алдынган резолюцияда чугаалап турар.

А.Дэвис-биле ужуражыышкын

Август 29-та совет хөй-ниитиниң төлөлекчилери көскү америк хөй-ниитичи ажылдакчы, АКШ-тың Коммунистиг партиязының ТК-зының кежигүнү А. Дэвис-биле ужуражкан.

Чыылганнарның өмүнээзинден Совет хөрөөженнер комитединиң даргазы В. В. Николаева-Терешкова аалчыга болгаш АКШ-тың Коммунистиг партиязының ТК-зының ооң-биле кады Москвада келген кежигүннеринге байыр чедиргеи.

Боттарының чугааларынга совет хөй-ниитиниң төлөлекчилери АКШ-тың Коммунистиг партиязының, Американың дешилгелиг күштериниң чедип алыр дээш демисежин турар буянныг идеяларының тиилелгези дээш демиселге чаачаа чедиишкиннерлиг болурун А. Дэвиске күүзүн.

— АКШ-тың Коммунистиг партиязындан, Американың ажылчын аңгызындан, Совет Эвилелин тайбың дээш, социализм дээш демиселге орук айтыкчызы кылдыр көрүп турар бүгү кижилерден байрыны сиилерге чедирип келдим — деп, Анджела Дэвис медеглээн.— Европаның болгаш Латин Американың чуртларынга чоруушкунувустуң эгезинде Совет Эвилелинге баштай келгениис таварылга эвес.

Мээң хосталганым дээрге, коммунистер баштаан делегей кампаниязының ажылының түңнели-дир дээрзин Анджела Дэвис демдеглээн.

— Совет Эвилелиниң төлөлекчилери ол кампанияга идепкейлиг киришкенин билир бис — деп, ол чугаалаан.

— Совет кижилериң эп-сеткил каттыштырылгазы мөңгө болгаш мээң өөнүктеримге күштериниң эгээртинмес үндезини болган — деп, америк коммунист чугаалаан.

ХӨЙ-НИИТИ БУРУУ ШААП ТУР

Вьетнам Демократтыг Республикада бедик чалдарның системаларын АКШ-тың ужар чүүлүнүң бомбалап турарынга удурланыышкынның хүнү бистиң бүгү планетавыска август 28-те эрткен. Делегейниң бо хемчеглерин чорудар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыын янзы-бүрү чурттарга калбаа-биле чүүлдүгүзүнүп көрген. Делегейниң хөй-ниитизи агрессорларның кемнинг үүлгедиишкиннерин киленгиг сеткил-сагыжы-биле сойгалап, ВДР-де бедик чалдарны болгаш өске-даа гидротехниктиг дериишкиннерни араатанзыг ёзу-биле бомбалаарын доп-дораан соксадырын база Вьетнамда дайынын соксадырын АКШ-тан чаңгыс эп-сеткил-биле негеп турар.

Бүгү делегейде чаагай сеткилдиг кижилер вьетнам улустуң маадырлыг болгаш чөптүг демисели-биле боттарының өскерлиш чок эп-сеткил каттыштырылгазын база катап демдеглеп турар.

★ БЕРЛИН. АКШ-тың Вьетнамда дайынын күштелдиргениге болгаш ВДР-де бедик чалдарны бомбалап турарынга удурланыышкынның 5 муң ажыг резолюциязы сөөлгү хүннерде Хостуг немец профэвиледдериниң эвилелиниң Төп баштаар черинин адрезинге келген. Бо резолюцияларга боттарының холунуң үжүүн салган ГДР-ниң үс-чүс муң ажылчы чоннары ВДР-ниң суттат дериишкиннерин америк ужар чүүлдүң бомбалап турарын доп-дораан соксадырын шиитпирлиг негээн.

ГДР-ниң чову ВДР-ниң бедик чалдарын болгаш плотиналарын АКШ-тың ужар чүүлүнүң бомбалаашкынынга удурланыышкынның хүнүн акы-дуңма вьетнам улус-биле эп-сеткил каттыштырылгазын улам ыңай быжыглаары-биле уткуп, авша-хөреңгилер чыыладазынга киржип турар. Сөөлгү чылдарда республиканың профэвиледдери Вьетнамга дузаламчы фондузунга 135 миллион марка ажыг акшаны киирген.

★ БУДАПЕШТ. ВУР-нуң ажылчы чоннары, бүгү венгр улус АКШ-тың агрессиязын, ВДР-ге удур америк дайынырактарның агаардан дээрбечи, араатанзыг чаа үүлгедиишкиннерин шиитпирлиг буруу шаап, боттарының эп-сеткил каттыштырылгазын Вьетнамның маадырлыг улузунга бүзүредип турар деп, Тайбыңның бүгү-венгр чөвүлелиниң чиңгине секретары, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежигүнү Нандорне Шебештьен СЭТА-ның корреспондентизинге берген интервьюзунга чугаалаан.

Тайбыңның бүгү-венгр чөвүлели, эп-сеткил каттыштырылгазының венгр комитеди болгаш ВУР-нуң Суг ажылагыйының төп баштаар чери үрелген плотиналарны болгаш бедик чалдарны катап тургузар талазы-биле дузаламчыны ВДР-ге көргүзериниң программазын ажылдап кылган.

☆ ПРАГА. Америк империализмниң Вьетнамда буяр чүдек дайынынга, ВДР-ниң тайбың хоорайларын болгаш кодо суурларын АКШ-тың шериг-агаар күштериниң араатанзыг ёзу-биле бомбалап, сут камгалалының бедик чалдарын үрегдеп турарынга массалыг удурланыышкынның чалгыы социалистиг Чехословакияда улам калбарып турар. АКШ-тың араатанзыг агрессиязын доп-дораан соксадырын иргэн ажылчы чоннарның хуралдарының болгаш митингилериниң чүс-чүс резолюциялары, чагаалары хүн бүрүде ЧССР-ниң Национал фронтузунуң чер-чер комитеттериниң, тайбың камгалакчыларының комитеттериниң болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларынга кээп турар.

Чехословак хөй-ниитиниң бодалын илергейлевишаан, ЧССР-ниң парлалгазы, радиозу болгаш телевидениези агрессорларны киленгиннеш-киниг сеткил-сагыш-биле буруудадын турар.

★ УЛАН-БАТОР. ВДР-ниң бедик чалдарын, плотиналарын болгаш өске-даа суттат дериишкиннерин америк ужар чүүлдүң сагыштыы-биле бомбалап турарынга массалыг удурланыышкынны улам калбарып турар деп, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Президиумунуң кежигүнү, Тайбыңның Монгол комитединиң даргазы Ч. Чимид Моол төп радиога чүве чугаалап турган медеглээн.

★ ГАВАНА. Вьетнам Демократтыг Республиканың плотиналарын АКШ-тың ужар чүүлүнүң бомбалаашкынларынга удурланыышкынның хүнүнге холбаштыр массалыг митингилер болгаш хуралдар Кубага болган. Чурттуң ажылчы чоннары америк дайынырактарның ораатанзыг үүлгедиишкиннерин киленгиннеш-биле буруу шаап турар. Демисежин турар Вьетнам-биле эп-сеткил каттыштырылгазының митингиин Улустар пайыралының куба институдунуң бажыңында болган. Ол митинг куба болгаш вьетнам улустарның ажыдумалышкы чоруун чайынандыр көргүскен.

(СЭТА).

Мурнуу-вьетнам патриоттар дайынның камгалалдыг черлеринче чедиишкинниг шаап халдаашкыннарны кылып турар. Хосталган районнарда Улусчу Чепсектиг Күштерниң дайынчыларын чон өөрүшкүлүг уткуп турарлар.

ВИА — СЭТА-ның фотозу.

Национал Чөвүлелдиң резолюциязы

ДЕЛИ. (СЭТА). Индияның Коммунистиг партиязының Национал чөвүлелиниң Делиде болуп турар сессиязынга хүлээп алган резолюциязында чугаалааны болза: «ССРЭ-ниң тургустунганы — пролетаржы интернационализмниң принциптериниң тиилелгези, национал политиканың чедиишкини-дир». Коммунизмни дем каткан күштер-биле тургузуп турар улустарның сырый эвилелин чүгле социалистиг революция хандырар деп чүвени чаа хевирлиг хөй-национал-дыг күрүнези болур Совет Эвилелиниң 50 чылдың дуржулгазы көргүзүп турар. Социалистиг революция национал-дарны ылгай көөрүнүң болгаш деп эвес эрге-шөлээниң бүгү хевирлерин чүгле узуткаан эвес, харын база шаандагы национал кыдыг-кызыгаар черлериниң улустарынга чаа амыдыралды берген дээрзин резолюцияда айыткан. Революцияның түңнелинде күштүг социалистиг күрүне тургустунар аргалыг болган, ооң улустары тайбың, хосталга болгаш социализм дээш кады демисежип турар.

Индияның бүгү демократтыг күштери-биле бир дөмей ИКП-ниң Национал чөвүлели бо кайгамчыктыг болуушкунга изиг байырын чедирип турар деп, документиде чугаалаан. ССРЭ-ниң 50 чылдың дуржулгазы дээрге индий коммунистерге, дешилгелиг бүгү күштерге сорук киирикчи улуг күштүң үндезинидир. «ИКП-ниң Национал чөвүлели Индияның ак сеткилдиг өөнүү — Совет Эвилелиниң бо улуг байырлалын кады демдеглээринче чөөн болгаш демократтыг бүгү күштерни, партияларны, массалыг бүгү организацияларны кыйгырып тур» деп, резолюцияның түңнелинде демдеглээн.

ӨӨРЕНИКЧИЛЕРНИҢ БАШКЫЛАР-БИЛЕ УЖУРАЖЫЫШКЫНЫ

Холдарында чечектер туткулаан, хүлүмзүргей арын-шырайлыг уругларын Кызылда № 7 школаның чанында бөлүк-белүү-биле чыглып келген. Оларның чаа өредилге чылын таварыштыр башкылары-биле ужуражып келгени ол.

Бо школаның башкылар коллективи чаа өредилге чылынга уткуштур септелгени бүрүн дооскан. Школаның шефчилери — республика типографиязы. «Кызыл тудуг» тудуг аргелели, № 72 механизастаттынган колонна школаның септелге, тудуунга идепкейлиг киришкен. Школада бо өредилге чылында пионержи болгаш шериг-патриотчу кижизидилгенин өрээлдери кылдынган. Ол ышкаш суг канализациязы база-за белен.

Өреникчилер төрээн школазының септелгезинге база боттарының үлүүн киргеннер. Олар школаны чугайлаарынга, будуурунга, чылыглаарынга болгаш школаның сесерлиинге үнүштерни, чечектерни тарыырынга кызымаккай чоруун көргүскеннер. Даарта, сентябрь бирде школачылар парталарынга олурупкаш, чүгле 4—5 демдектиг өредилге дээш өренип кириптер. Өредилге чылының эге хүнү — уругларның, үлүгларның байырлалы.

Сентябрь бир уругларга —
Аас-кежик чаяан хүн ол.
Сентябрь бир ада-иезе —
Авыралдыг эки хүн ол.

ЧУРУКТА: бирги классчыларның башкызы Александра Николаевна Кочневага чечектерни тутсуп турары.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотозу.

Башкыларның август хуралдарындан

ХАРЫЫСАЛГАНЫ БЕДИДЕР

Улус өредилгезинин талазы-биле СЭКП-ниң XXIV съездизинің шиитпирлерин амыдыралга боттандырарына холбашкан СЭКП ТК-ның болгаш Совет чазактың чугула доктаалдарын күүседир дээш Чөөн-Хемчиктің школаларының башкылар коллективтери эрткен 1971—1972 өредилге чылында канчаар ажылдаанын башкылар боттарының август чөвүлел хуралынга чугаалашкан.

Районнуң улус өредилге киллизинин эргелекизи А. Г. Степановтуң илеткелиндеи ап көөрге, эрткен өредилге чылында Чөөн-Хемчиктің башкылары башкылаашкын ажылының шынарын экижидер, өредилге - кижизидилгелиг ажылга чаа, ажыктыг аргаларны дилеп тывар, башкылаашкынның мурнакчы дүржүлгазын ажыглаар талазыбиле багай эвес түүнелдиг. 8 өртүмак, 12 сес чыл школаларыга база кадыкшылганың бир школа-интернадынга 8532 өреникчи өренген. Район школаларының өредилгези 93,4 хуу азы 1970—1971 өредилге чылынган 1,8 хуу бедик болган. Өредилге талазы-биле бедик көргүзүлүг школалар эвээш эвес. Дамчай Саая директорлаан Теве-Хая школазының башкылар коллективи өреникчилериң класстарга катаан олурар чоруун колдуунда узуткаан. Ол школаның өредилгези 96,2 хуу. Ол ышкаш Баян-Тала, Чадааның № 1 болгаш № 2 школалары (директорлары Кызыл-оол Алыгбай, Зоя Куулар, Николай Барахтаев) эки ажылдаан.

Районнуң бүгү өреникчилериниң 24,9 хуузу өредилге чылын «эки» болгаш «кончуг эки» демдектиг дооскан. 88 башкы, -ооң иштинде 36 эге класстар башкылары 100 хуу өредилгени чедип алган. Ажылга харыысалгазын, башкы деп бедик адын үнелеп, өреникчилерни билиглерге кызымак, чүткүлүг өредип турар башкылар хөй. Алдан-Маадыр школазының эге класстар башкылары Ч. А. Ондар, А. Т. Монгуш кичеолдерни өреникчилерге утка-шынарлыг, сонуурганыг, шиитгеделиглиг кылдыр эрттирип, торелдер-биле доктаамал харыысаалыг ажылдан турар. Чадааның № 3 школазында дүржүлгалыг башкы Л. М. Немкованың өреникчилери өредилгезинге доктаамал эки белетеелдиг келири чаңчыл апарган. Шак ындыг башкыларга Чадааның № 1 школазында Д. Түлүш, С. Сат, Д. Монгуш, Н. Степанова, № 2 школада Н. Колесник, Суг-Аксы школазында М. Чаш-Уруг, С. Күжүгет, Хайыраканың школазында Л. Новикова болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Школа бүрүүнде башкылаашкын хөрөөнге мергежилдиг, бүгү эртемнерге болгаш методикага билиин доктаамал бедидин турар башкылар хөй. Бо чылын 97 башкы билиг бедиринің курстарынга өөренген. Ынчалза-даа 22 кижи янзы-бүрү чылдагаан каккаш курстарга барбаан. Ооң иштинде Алдан-Маадыр школазынган М. Донгак, Хөндергейден Д. Чымба, Суг-Аксыдан Э. Кол, О. Бичимаа олар курстарга барып өренириден шуут ойталаан.

Сөөлгү чылларда школаларның өредилге-кижизидилгедиг ажылдары улам экижип, хуузу бедип турар. 15 школаның өредилгезин 90 хуудан өрү, ийи школаны — 95 хуу болган. Ындыг болзажок чамдык школалар өредилге-кижизидилгелиг ажылды куду деңнелге тургускан. Чижө, 169 өреникчилиг Кызыл-Тайга школазы (директору Шалгы Салчак) өредилгезин 88 хуу дооскан, Суг-Аксыны — 89 хуу.

Район школаларынга орус, болгаш төрөөн дылдарга, математикага база өске-даа эртемнерге багай өредилгелиглерниң саны хөй болган. Башкыларны болгаш хөй-шиити организацияларын ол сантүн чаа өредилге чылында боландырар ужурлуг. Элдиг-Хемде школа-интернаттың, Хөр-Тайга, Алдан-Маадыр, Хөндергей школаларының хөй өреникчилери орус дылга кошкак өренген. Ооң түүнелинде Чадааның Н. А. Островский аттыг пионер дружиназының пионерлериниң өредилгези 98 хуу. Чадааның № 1 школазының пионерлери «Кезээде белен» деп марш-биле улуг ажылды кылган. Олар 50 тонна кара болгаш өңнүт металлды чыгган.

18 интернаттардан Алдан-Маадыр, Хөр-Тайга, Чадааның № 1 школаларының интернаттарының ажылы үлегерлиг. Ооң-биле кады чамдык интернаттарның ажылы куду деңнелде. Ылаңгыя Хорум-Даг, Бора-Тайга интернаттарының өреникчилериниң өредилгези 86—88 хуу болган.

Санал бергеннер өредилге-кижизидилгелиг ажылдың шынарын бедидеринге, башкылаашкынны амгы негелделерге дүүштүр чорударына методика ажылының ролүн айыткан.

Районда школачыларның бүдүрүлге бригадалары бо чылын шиитизи-биле 380 ажыг га черге нодоо ажыл-агый культураларын өстүрген. Чадааның № 1, Ийме, Бора-Тайга школаларының бүдүрүлге бригадалары багай эвес ажылдап турар. Ооң-биле чергелештир элэн хөй школаларның бүдүрүлге бригадаларының четпес ажылы илерээн. Ылаңгыя Хорум-Даг, Хөндергей, Чыраа-Бажы школаларында бүдүрүлге бригадалары кошкак ажылдап турар.

Эрткен өредилге чылында районга ажылчын аныяктарның 11 консультпунктулары ажылдаан, ацаа 500 ажыг аныяктар өренген. Өредилге программазын Чыраа-Бажы, Шеми, Теве-Хаада консультпунктулар күүсетпээн, а Алдан-Маадыр биле Ак-Дашта пунктулар шуут ажылдаваан. Ажылчын аныяктарны кежөөн школаларже хаара тударын комсомол, профсоюзтар организациялары холга албайн турар.

Өредилге чылын бедик организастыг болдуруп, бүгүниити ортумак өредилгени чедишкиниг боттандырар дээш шудургу ажылдаарын башкылар шиитпирлээн.

Тус-тус эртемнер аайы-биле секциялар ажылдаан. Башкылар дүржүлгаларын ацаа солушкан.

М. СЕВЕН.

ОЛИМПИЙ ОЮННАРЫНДА

ДӨРТКҮ ХҮНДЕ

МЮНХЕН, август 29. (СЭТА-ның түскай корреспондентилери В. Кукушкин, А. Стародуб, Ю. Хромов). XX чайгы олимпий оюннарының дөртү хүнүнде спорттуң 18 хевирлериниг чидиг маргылдаадар болган. Ооң иштинден 8 хевирге алдын медальдарны тывыскан. Оларның биредиин совет чадаг-тергежилер чаалап алган.

Делегей чемпиону Загалав Абдулбеков-биле таныш кижилер ооң характерин эки билир. Ол Мюнхенче бай-рда бодунун алдарлыг чаңгыс чер чуртчузу Расул Гамзатовтуң шулук чыыдызын ап алгаш чеде берген. Ооң-биле чугаалажып турар аравыста ону хевисче чалапкан. Бо удаада ол АКШ-тың мөгези Джин Давис-биле хүрешкен. Совет спортчу бодунуң удурланыкчызын үш минута-даа чедирбейн арыг октаан.

Ол ышкаш бистиң командаыста эң чиик деңзилиг мөге (48 кг) якут оол Роман Дмитриев эң шыырак алды мөгенин санында киргеи. Дараазында болур онагларында ооң кандыг черни эзлөөрн билдинер. Бистиң өске мөгевис Руслан Апуралиев Иозеф Энгелди (ЧССР) арыг октаан. Ынчангаш Иозеф ам маргылдааны уламчылдар эргезин чидиргеш, көрүкүлер аразынга олурар апарган, а Руслан шаңналдыг үш черниң биредин алыр эргени алган.

Ол хүн совет баскетболистер Италияның командазы-биле ойнаан, шыгыы удурланыкчыны таварышкан. Италияли «аарыкчылар» оюн эгелеваанде-ле олуттарны эзлепкен болгаш туктар чайыр, сыгырыр, алыржыр, бодунун командазын дыка деткөн. Италия баскетболистер баштай сан талазы-биле мурнап-даа турган. Ынчалза-даа бистиң баскетболчуларывыс оларның темпизин доктаадып, турушту ыяк таварыштырып алгаш, 79:66 санга тиилелгени чедип алган. Совет ойнакчы Жармухаметов 22, Паулаускас 17 санны киирип, эки ойнаан.

ССРЭ-ниң чадаг-тергежилери Борис Шухов, Валерий Ярды, Валерий Лихачев болгаш Геннадий Комнатов олар 100 км черниң чарыжынга мурнап, орукту 2 шак 11 мин. 17,8 секундада эрткеш, олимпий чемпионнары болган. Кажан оларны шаңнап турда Шуховтуң хавааңга ак кужуруг дүс сыстын үнүп келгени безин идеп турган. Маргылдаа ол хире чидиг болган. Бистиң оолдарывыстың өөрөөнин чүү дөр! Команданың эң хеймеря Геннадий Комнатов өөрөөнинден ыглапкан...

Бо дистанцияга мөңгүн медальды Польшаның, хүлер медальды — Мехико олимпиадазының тиилекчилери Голландияның командалары алган.

Спорттуң беш хевириниг маргыжар кижилер үшкү хүнде чидиг демисешкен. Үш хевириниг соонда совет спортчу Павел Леднев 3101 санны алган, мурнап турар. ССРЭ-ниң шилиидек командазы 9095 санныг база мурнап турар. Ийиги черде ам дөрезиинде Венгрияның командазы. Ооң саны 8.531.

Травлейлиг стендиге кара аларынга итали спортчу Анджело Скальцоне тиилөөн. Ол, 200 саадан 199-ту атказ, делегейниң чаа рекордун тургускан.

Ватерпол маргылдаазынга бистиң командавыс Болгарияның командазын 7:2 санга уткан. А совет волейболистер Мурнуу Кореяның командазын 3:0 санга тиилөөн.

Европаның ийи дакпыр чемпиону Валерий Трегубовтуң бо олимпиадага баштайгы ужуражыышкыны эзлөөн берге болган. Ол, америк боксөр Реджинальд Джонс-биле таваржы бергеш, белен эвес соругланы шиитпирлөөн: үш шиитпкочи совет боксөрүнү тиилөөн деп саналаан.

Москвачы Галина Степанова (мурнуудагы фамилиязы Прозуменщикова турган) 200 метрге брасс дээр арга-биле эштириинге маргышкан, дистанция төнгүжек чорда алдын медаль алыр аргазын оскунган. Чүл диле, соолгу он метр арткан турда австрали эштикчи Уитфилд канчаар-даа аажок улуг күш үйдүргеш, мурнап келген. Маңнаа ийиги черни америк кыс Шифилд алган.

Галинаның хүлер медалын канчаар үнелеп болуруул? Степанова чүс метрге эштириинге Токио олимпиадазынга алдын, а Мехико олимпиадазынга мөңгүн медальды алган кижи болгаш. А бо удаада алган хүлер медалы — база-за бедик шынарлыг металлдан кылдыпган болгай. Галинаның спортчу шиитпирлиин демдеглээр хөрек. Ол мооц-биле үшкү олимпиадага киржир аргени чедип албышаан, медаль база чаалап алганы багай эвес чедишкин болур.

XX олимпий оюннарының төп стадионунга бут бөмбүүнүң эзлчеглиг маргылдаазы болган. Бо удаада Венгрияның болгаш Бразилияның шилиидек командалары ужуражкан. Оюн 2:2 санга хайым болуп доозулган.

МЮНХЕН. август 29. (СЭТА). АКШ-тан келген сутга эштир спортчу Марк Спитц 200 метрге хостуг арга-биле эштириинге 1 мин. 52,78 секундада келгеш, олимпий оюннарының болгаш делегейниң чаа рекордтарын тургускан, мооц-биле ийиги алдын медальды чаалап алган.

100 метрге ооргазы-биле эштириинге олимпий чемпиону атты Герман Демократтыг Республиканың эштикчиза Роланд Маттес алган. Аңаа алдын медальды тывыскан.

Хөрөөннерден 100 метрге хостуг арга-биле эштириинге АКШ-тың спортчузу Сэдра Нильсон тиилөөн, олимпий оюннарының алдын медальбиле шаңнаткан.

Спорттуң өске-даа хевирлериниг шилиидиг болгаш шүүлде маргылдаадар болган, оларның кол-колун дараазындагы отчётка кысказы-биле киирер.

Чечектерниң дылы-биле

Эрткен дыштаныр хүнде Сарыг-Сеп суурга солун делгелге болган. Тускай темаларлыг кыдыг снилбин шимээн чечектерини делгелгезинден янзы-бүрү уткалыг бүдүн домактарны орта номчуп болур турган. Ацаа суурнуң чурттакчылары идепкейлиг киришкен. Ылаңгыя В. П. Листкова биле ооң уруу Ираныың делгиири кичээнгейин хаара тутган. Валентина Павловна бодунуң делгиирин «Делгем-шолаан Торээн чуртум» деп темалыг кылдыр снилбин кылган. А ооң уруу Ираныы безиниинден дудак чок: «Кезээде-ле хүннеп турааш!» деп темага тураскааткан айыраа каас чечек бижиктиг лозун.

Сарыг-Септиң № 1 школазының коллективинин дерип кылган чечек делгиири ССРЭ-ниң тургустунганындан бээр 50 чыл болур байырлалына тураскааттынган. «Октябрь 14 чылы» колхозта хөрөөженнер чөвүлелинин чыын тургусканы делгиир: «Бистиң аас-кежиктив — уругларбыс! Бистиң аас-кежиктиг чаш назынывыс дээш амы-тынын бергеннерге!» деп лозуңнуг. Ол ышкаш суурнуң эң улуг пазылыгларының бирээзи, 68 харлыг А. Я. Филимонованың делген салган чечектери бедик ужур-уткалыг болган. Александра Яковлевна ону «Аас-кежиктиг пазылап кырыдым» дег адаан.

Арагалаашкынга болгаш алкоголизмге удур угланган шүгүмүүлелдиг темалар делдыр!» деп бижиттинген болгаш шынап-ла кежиг-чолдуг чаштар ышкаш чаптанчыг каас-коя чечектерден тургустуган. Үстүнде адаанывыс школаның өреникчизи Алеша Фатьяновтуң делгээн чечектериниң темазы ыдыктыг Торээн чуртунуң камгалакчыларына бараалгаттынган: «Бистиң аас-кежиктиг чаш назынывыс дээш амы-тынын бергеннерге!» деп лозуңнуг. Ол ышкаш суурнуң эң улуг пазылыгларының бирээзи, 68 харлыг А. Я. Филимонованың делген салган чечектери бедик ужур-уткалыг болган. Александра Яковлевна ону «Аас-кежиктиг пазылап кырыдым» дег адаан.

Арагалаашкынга болгаш алкоголизмге удур угланган шүгүмүүлелдиг темалар делгелгеге келгеннериң сонуургалын болдурган. Ажыг, багай чыттыг, бүлергей өңнерлиг чечектер, үнүштерден дерип кылган «Бистиң бажывыс аараан», «Столга олургаш ижери бачыт эвес, адагаш үзүп чоруур кылдыр ижери халаптыг» деп ышкаш ооңдаа өске кыжырымак уткалыг делгиирлериң сонуургаас аргажок.

Сарыг-Септиң чыл санында эрттирер чечектер делгелгезин бо чылын солун болгаш кижизидикчи ужур-уткалыг кылдыр организаастаан. Бо делгелгениң кол-ла чедишкини кижилерге каас-чараш, эстетиктиг үүлдериниң амыдыралчы ужур-дузазын бадытканы болур.

В. ГАЙДУК.

20-ги салыг

РЕЙКЬЯВИК. (СЭТА). Делегейге бирги чер дээш Б. Спасский биле Р. Фишерниң аразында шыдыраа маргылдаазының чээрбиги салыы августуң 29-та база-ла 41-ги көш соонда сонгаарлаттынган. Бо удаада Р. Фишер ак талабиле ойнаан болгаш делегей чемпионунуң туруштары элэн быжыг боон турар. Түнел, оюнну уламчылаан соонда билдинер.

телевидение

АВГУСТ 31-ДЕ

МОСКВАДАН

16.00— Өңнүт телевидение. **XX чайгы Олимпий оюннарында.** Мюнхенден дамчыдылга. 18.00—«Ye». Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН

18.30—«Эки, школа!» Дамчыдылга. 19.05— Мультфильм. 19.15— Телемедээлер (тыва дылга). 19.30— Документалдыг фильм. 19.40— Телемедээлер (орус дылга). 19.50— Чарладдар, реклама.

МОСКВАДАН

20.00— Өңнүт телевидение. **XX чайгы Олимпий оюннарында.** Мюнхенден дамчыдылга. 22.00— Документалдыг фильм. 22.15— Өңнүт телевидение — **Одессаның музыка комедиязының театрының артистериниң кежээзи.** 23.00— 23.30—«Ye». Информастыг программа.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

ӨӨРЕДИЛГЕНИҢ ШЫНАРЫ ДЭЭШ

Улуг-Хем районнуң башкыларының август чөвүлел хуралы болуп эрткен. «Партияның XXIV съездизинің шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынга холбаштыр школаларның башкылар коллективтериниң соруулгаларының дугайында» партия райкомунуң секретары Х. К. Норбунуң, «Өреникчилериниң коммунистиг кижизидилгезин экижидер база ханы, быжыг билиг дээш демиселге школаларда комсомол болгаш пионер организацияларының ролүн бедидер дугайында» БЛКСМ райкомунуң бирги секретары Д. Х. Монгуштуң илеткелдерин аваа дыңнап, чугаалашкан.

СЭКП-ниң XXIV съездизинің база ооң соонда партия, чазактың хүлээп алганы доктаалдарын амыдыралга боттандырар дээш улус өредилге килдизи, башкылар коллективтери, школаларда партия организациялары тодаргай ажылдарны кылып чорутканын илеткелчилер база санал бергеннер демдеглээн. Тоску беш чылда бистиң чуртувуска бүгү-шиити ортумак өредилгени боттандырар. Ону чедип алыры материалдыг бааладан, өредилге-кижизидилгени ажылды улам чаартып, сайзырааңгайжытканыңдан кол хамааржыр. Районда ортумак школаларның саны чыл бүрүде немежип турар, ылаңгыя Арыг-Үзүү. Чааты школаларының материалдыг баазазы экижээн.

Районнуң башкылар коллективтери аныяк салгакчыларны быжыг билиглер-биле чепсеглээр болгаш кижизидер талазы-биле эрткен өредилге чылында дээре түүнелдерин чедип алган. Аңаа Хайыраканың, Иштии-Хемниң, Ийи-Талдың сес чыл, Шагаан-Арыгның № 1, Баян-Колдуң ортумак школалары хамааржыр. Район школаларында 94 башкы класстарынга болгаш башкылап турар эртемнеринге чүс хуу өредилгени чедип алган. Ындыг башкыларга Б. К. Дадар-оол, Е. К. Соколова, К. Т. Маадыр-оол, Н. А. Оюмба, Х. Т. Седипей, Р. А. Махутова, В. Н. Чудайкина, Б. М. Холчук, К. Е. Кара-кыс, О. Т. Монгуш болгаш өскелерни-даа хамаарыштырып болур.

Школаларда класстан дашкаар ажылдарның утка-шынары экижип, ооң хевирлери янзы-бүрү болуп турар. Күшажылдың хоочун кижилери, хамааты болгаш Ада-чурт дайынының киржикчилери-биле ужуражылгаларны организастаары чаңчыл болган. Өреникчилерни күш-ажылчы, дайынчы болгаш революсчу чаңчылдарга кижизидип, музейлерге хереглээр материалдарны чыып, төөгүлүг болуушкуннар-биле таныжып, адаларның канчаар чурттаан, ажылдан чораанын билип ап турар. Ылаңгыя Хайыракан, Чааты, Баян-Кол, Чаа-Хөл школалары ол ажылдарны экижиткен.

Школаларда ажылдың чедишкиннери-биле чергелештир өредилге болгаш кижизидилге ажылында четпестер башкыларның август чөвүлел хуралынга демдеглеттинген. Эрткен өредилге чылында 321 өреникчи класстарынга катаан олурган. 285 школачы күскү шылгалдалыг. Орус дыл болгаш математикага дыка хөй өреникчилер багай демдектиг. Өреникчилериниң чугаалын сайзырадырынче канчаар-гей салдынмайн келгеннеден үстүкү класстарның өреникчилери орус дыл-биле чугаалажырынга бергедээткиннерге таваржып турар. Мооц кол чылдагааны чамдык башкылар мергежилин бедитпейн, кошкак өреникчилер-биле тускайлаан ажылдарны сула чорудуп, хөй-шиити организациялары болгаш торелдер-биле харылзааны быжыглавайн турары болур.

Районнуң улус ажыл-агыының планын баугаар өренир уругларны школаларже долуу-биле хаара туткан болзадаа өредилге чылы дооступ турар үеде оларның саны кызыралып, харын-даа өредилгезин ара каастар, чоруктар көвүдөөн. Ооң түүнелинде бүгү-шиити өредилгезинің хоойлузу күүсеттинмейн турар.

Район школаларының чаа өредилге чылынга белетеелинде четпестер хөй илерттинген. Чамдык школалар география шолдерин дерип албаан, өредилгенің көргүзүг материалдары четчелеттинмээн, школа чавының участогу амгы негелдеге дүүшпес болгулаан. Оларга Баян-Кол, Чаа-Хөл, Чааты, Үрбүн болгаш өске-даа школалар хамааржыр.

СЭКП-ниң XXIV съездизинің шиитпирлеринде болгаш «Аныяктарны бүгү-шиити ортумак өредилгеже шилчидерин доозар болгаш шиити билиг школазын улам ыңай көргөдер дугайында» партия болгаш чазактың доктаалында салдынган сорулгаларны боттандырар дээш Улуг-Хемниң башкылары чаа күш-биле ажылдап киришкен.

Д. АРАКЧАА.

СОНУУРГАКТАРГА БУЛУҢ

«ДИРИГ КАЗЫМАЛ БАЙЛАК»

Чаймы Приморьениң Мурнуу талазында Шуфан дээр хемниң хүе көрбес хөлегелиг арга-ыыштарының аразында лиана дээр девдин улуг чечектер-биле шуут шугланып алган турар кырган липаларны, талдарны, клёвларны көрүп болур. Ол ыыштарның унары безин чечектиг калбак-калбак, кончуг чараш бүрүлери дуглай бергениниң көзүлбес аразар. Оларның аразында дыка улуг, онза хевириниг айыраан-кызыл азы хүренгимээр өңнүг чечектери база бар. Ол дээрге кирказон, азы камфар дазылы дээр үнүш-түр, а ооң чечектериниң хемчээли чартык метр чедип турар болгаш кувшин ышкаш хевирлиг болур.

Бойдустуң чаяганын ёзугаар ол чечек доозунналышкын -уезинде боду-ла хаглып турар. «Кувшинниң» аксыга хензин амытаныар барын хонуптары билек-ле, чечек ону ораай шаан алыр.

Ол лиана дээр үнүш Приморьениң активидиязынга, лимониниказынга болгаш виноградыга-даа бодааргa, кандыг-даа кат-чимис бербейн турар. Ындыг-даа болза, ооң янзы-бүрү келектерин Чөөн чүк улуазының эмнелгезинге хереглээр муп-муп хевирлиг эмнерни кылып турар.

Ол солун үнүш хөй миллион чылдар дургузунда агаар-бойдустуң өскерлиишкиннеринге дыка шыдажып эрткен ужурундан шуут-ла «дириг казымал байлак» апарган деп эртемденнер санап турар.

Амгы үеде ол кирказон деп үнүштү Приморьениң өске-даа үнелиг эм үнүштери-биле кады ыяк камгалап турар. Ону тарын остүрерин база белеткеп турар.

М. РЫБАКОВ.
(СЭТА-ның корр.).
ВЛАДИВОСТОК.

ДНЕПР АДААНДА ХООРАЙ

Чес болгаш хүлер үелериниң аяк-саваларының бузундулары, Киев Рузунуң үеаинің грек амфорларының, дой довурактан кылган хуунларының артынчылары, араб утуулаалар-биле каастап каан чоостар Запорожьениң чурт шинчилээр музейниң чаа делгинирлери боон турар. Оларны «Запорожеталь» заводунуң суг адаанга эштир клубунуң спортсменнери ол музейнин даалгазын ёзугаар эрте-бурунгунуң Самыс дээр хоорайын дилеп тургаш. Васильево районнуң Улуг болгаш Бичин Кучугулар деп черлериниң девискээринде Днепрнин адаандан тыпканнар.

— Каховка ГЭС-ти тудуп турар үеде-ле УССР-ниң Эртемнер академиязының археологтары ооң, Днепрниң эриктериниң шаг-шаанда ацаа турган суг дамчыдыкчызының артынчызы болур малгаш хоолайларны, мрамор плиткаларны, бир татар хүрээниг дожээн болгаш шалаазын тыпканнар — деп, музейнин улуг эртем ажылдакчызы М. М. Пряева чугаалаан.— База-ла ынчаардагы чер ажылдыгларның болгаш ус-дарганнарның ажылдаар чепсек-хереклерин база тыпкылаан турган. Ол суур XIII-XIV үс чылдарга хамааржып турар.

Каховканың суг хөөлбаанің улуг онгарын суг долган соонда; ол эрте-бурунгу суурнуң артынчызы суг адаанче кире берген. Амгы үеде, кылымал далай черниң довураан чугаладыр чуүй шаап каапканда, суг адаанын шинчиледдерин кылып болур арталыг апарган. Суг адаанын спортсменнери он дөрт кезек черде бажыңнар артынчыларын, каасталгаларны, дириг амытаныар сооктерин, кижилер хоорлерин, таптап каан кудумчулар артынчыларын тып четтиргиннеңнер.

Ол черге чурттакчылыг суур Кучугур девискээринге татарларның чеде баарының мурнунда үс-үс чылдарда тывылган болгаш ол эрте-бурунгунуң Самыс хоорайының артынчызы дээрзин хемниң дувунден тывылган үүлдер база бадыткап турар. Суг адаанда моон соңгаарлы шинчиледдер ол солун айтырыгга улам долу харыны бээр ужурлуг.

Г. ТРАНДОФИЛОВ.
(СЭТА-ның корр.).
ЗАПОРОЖЬЕ.

АГААРАК

Кызылдың агаар станциязының медээзин ёзугаар алырга, бүгүн республикада булуттаар, чагбас. Барының угланыышкынны хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температуразы даглыг черлерге 8—13, өскелеринге 15—20 градус чылыр.

Кызылга булуттаар, чагбас. Хаттың дүргени секундада 3—7 метр чедер. Агаарның температуразы 15—17 градус чылыг болур.

КИНО

АВГУСТ 31-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Ангел гайдуктуң ужуралдары»** 10, 11.45, 13.30, 15.15, 17, 18.45, 21 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Хат-шуурганыг черде застава»** 15, **«Л. Б. Джонсту хостааны»** 16.55, 18.50, 20.45 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Чүрээминің кижизи»** 15, 20.30; **«Бүргет дээрден дээре чүү деп»** 16.50, 18.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Мультчыныды 9.30, 12.30; **«Бешки «Бо-дея келген элдептиг кижи»** 10.30, 13.30, **«Мессе ферманың чажыды»** 17.20, 19.10, 21 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ:

Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: килдизинин 23-54, харыысалгалыг секретарьнын 23-35, партийжи агый килдизинин 21-47, үлетпүр килдизинин 22-64, чагаа килдизинин теричнин 31-75, корректорларнын 27-41. Солун келбейн барганда 32-75

Редакторнуң 21-63, редакторнуң орлакчыларының 35-24 - пропаганда амытырал килдизинин 37-13, культура килдизинин 23-54 - ажыл-41-27, информация база совет гургузуг килдизинин 20-60, бухгалтерия телефонче долгаар.

Солун келеяда 6 катаан үнер

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинин чанында Тыванын ном үндүрер черинин республика типографиязы (Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу 1). ТС—00898